

Timár Máté: Lepkevirág

1.

Március közepén már majdnem feles a nap. Fele a fényé, fele meg a setétségé, de az első fele is elegendő ahhoz, hogy a világ ábrázatán megmocccanjon reá az élet. A lovak, tehenek, disznók és juhok, különösen a falánk növendékek, a maguk nyelvén áhítozzák az újuló zöldet. A kutyák térdig koloncosra kaparják lábukat a kazlak tövén, meg a kiszáradt árkok fenekén, ahol új járatait turkálja a vakond. A macskák sátánszerenádozva bagzanak a háztetőn s a verebek is úgy újrázák a házaseletet, mintha arra törekednének, hogy a cirmosok éhen ne vesszenek.

Így újul március, ahogy a holdvilág, s újulása nem is a városi, falusi házak árnyékában újulás igazán, hanem az alföld tenyerén. Számunkra éppenséggel Rózsáspusztán, ahol a volt urasági földek végében, a nádtetős nagygazdatanya körül három esztendeje sincsen, hogy létesülgetni kezdett az állami gazdaság.

Előbb a magas, két vörös téglalábra emelt díszkapu készült el belőle, a nagy fehér betűkkel meg a zászlók helyével, hogy hírért a Halászteleknek futó műútra mondja. Aztán a hosszú lóistálló, marhaistálló, mesterséges borjúnevelő, a tejházzal, meg egy munkásszállás. A többi, a központ, a műhelyek, a magtár, a nős dolgozók családja s az állatállomány nagyobbik része helyet kért a környező kisajátított tanyákban, míg végleges otthona a tervpapírosokról valósággá szépült. Előbb vagy utóbb, az irányító egyetlen akarat, és az ország teherbírása szerint. De még csak az előbbnél tartunk...

Hét órára a nap is felgurult a csupasz fák fölé. Fél nyolcra birtokba vette az eget és a földet. S öt perccel később már olyan harsányan kacagott Sonkoly bácsin, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőrön, aki vakondvadász kutyáját kereste a kazlak között, hogy az egész majort fénybe vonta a kacagása. Öröm az, ha szépen indul a nap, mindenki észleli, megvidámulja, s a seszínű, téltagadó világban ezzel a tavaszi jelzéssel népesül be a központ.

Molnár János kocsis brigádvezető összemarék zabot lopott a hátasának a Komár Pali bácsi két parádésa elől. Hajdú, a főtehenész, rácsapott a Gyekiczki Anesa kemény-telt fenekére, amikor a leány a fejőszékre ereszkedett. Udvaros Mátyás, a vasasból lett igazgató meghúzta a félliteres orvosságos üveget. Az a felirat volt reáragasztva: Sósavpepszin; mégis pálinkaszagú lett a szuszogása tőle. Gyurka, a horgosorrú főagronómus a létramagas állattenyésztőt macerálta: „A hatásfeles istállóátlagodért se nagyon remélhetsz piros nadrágot, Pista bácsi!” Tankó pedig, az újságrikkancsból rangosodott politikus írnok másolóval bélelt papírokat tekert a traktorzörgésű Remingtonba, és két ujjal petyegtetni kezdte: „A Rózsáspusztai Állami Gazdaság tűzrendészeti brigádja a mai napon megtartotta előírt gyakorlatát.” Holott a tűzrendészet egyedül belőle s egy rozsdás lajtból állott, amiben a gyerekek bújocskát játszottak.

A nyolcra járó tisztviselők is vidámságra pendültek a napfényben. Szilvike, a mosolygós főkönyvelő, éppen százegyedszer sorolta, míg a tanyai szállásról a központ felé kerülgették a

sarat, mint járt Szegeden, újonckorában. Még a hangjának lejtését is hozzáidomította az egyszemélyes párbeszédhez.

- Mondja, Csillag karpaszományos, rokona magának Csillag főhadnagy úr?
- Alázatosan jelentem, őrmester úr, csak távolról!
- Milyen távolról, amikor azt kérte tőlem, hogy gondom legyen az öccsére?!
- Huszonnégy esztendőnyire! Ő volt az édesanyánk első fia, én meg a tizenkilencedik...

Tóth Sándor bérelszámoló erőszakoltan felnevetett. Erzsike, a leírókönyvelő, turbékolva csatlakozott hozzá. Szilvike maga is újjáélte az egészet. Csak hárman nem vadultak a közös kottára, akik szintén a főkönyvelő környezetében tapodták a sarat Balogh János anyagkönyvelő, Sonkoly bácsi, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőr, meg Babusa Pál ökrész, a központi tanya volt gazdájának unokaöccse.

„Bénulna meg az ádámcsutkátok! – gondolta a vörös hajú ökrész. – Beültetett nagybátyám, tanyájába, én meg hajtsam az ökröket. Cselő, Csákó, hajsza, Bimbó. Hordjam velük a silót, meg a trágyát!”

Sonkoly bácsi a sokáig keresett pulit leckéztette. De ő fennhangosan, mert Sonkoly bácsi egyenes ember:

- Megint egy félórával később mehetek végetted haza, Fickó! Merthogy mind olyan ostobaságokat cselekedel, akár a Bolza grófok, akiknek a pusztájáról szereztelek. Örökkön vadásztak, de sose lőttek semmit, a jáger találatára fogták. Te meg üres pofával a vakondok lyukát ugatod, semmi- haszon-fejiben. Pedig nem is vagy méltóságos úr...

A magas, kampósbothátú anyagkönyvelők ét okból is kedvetlenül dagasztotta a sarat. Medve Ancsi, az építésvezető kacér-szép írnokeánya tegnap többször nevetett rá állattenyésztő Pista bácsira, s a vacsoránál Burnyesz, a pártbizalmi szakácsnő így kiáltozott kifelé a konyha csapóablakán, miközben a gulyáslevest a tányérjába mérte:

- Mondja, Balogh szaktárs, mit csinál a rokona, vitéz Balogh Hugó a décsi nagybérő, akinél libapásztor voltam?!
- Nem rokonom az nékem! – dadogta a „hanyagkönyvelő”. – Édesapám még Grasshügelnek ismerte, és azt mondta reá: Az a faszarági sváb!
- Majd megvizsgáljuk pártvonalon! – fontoskodott Burnyesz, vörös-szeplős arcán konyhaszagú izzadságcseppekkel, s önelégülten becsapta a kisablakot.

Az este párttaggyűlés volt. Éjfélig. Tóth Sándor, a bérelszámoló, már azt az üzenetet hozta róla a közös szállásukra, hogy reggel, hivatal előtt jelentkezzen Tusznál, a személyzetisnél. Tóth fontoskodó valaki, de fél is. Bárhogyan is kérte, nem árult el többet mindössze ennyit. „Gondolom, hogy nem huszonegyezni hívnak, komám!” S ez most mind a fejében kavargott, miközben a gumicsizmáit cuppogtatta a vígkedvű Szilvikéék nyomában...

„Az a szar vitéz valóban nem a rokonom, de édesapámnak tizennyolc hold földje van – gondolta búnak ereszkedve. – A K-betűhöz kevés, a megbízhatósághoz sok... És két éve jöttem haza Szibériából, lyukas tüdővel... Mi lesz, ha...?”

Mindez március közepén történt, nyolc előtt tíz perccel, amikor az a nagy fekete Hudson gépkocsi befordult a Rózsáspusztai Állami Gazdaság vöröskőlábas, pocsolyás bejáróútján. Néhány pillanattal azelőtt, hogy Sonkoly bácsi Fickó pulija kínhalállal pusztult a kerekei alatt. Rárohant a boldogtalan, hogy a vakondvadászát vétkét jóvátegye, s a finom rugózású jármű akkorát sem zökkent vékony csontjain, ösztövé húsán, gubancos szőrén, mint az út legkisebbik huppanójában, melyből a félreugrott irodisták arcába freccsentette a salakos pocsolyát.

Sonkoly bácsi az ég felé lökte mindkét kezét, a botosat is, az üreset is, és segítségül hívta a felekezetenkívüli Atyaúristent. A kacagás abbamaradt. Tóth Sándor odasúgta Szilvikének: „Nézd, főnök, főfejes lehet, mert egy A-s rendszáma van!” Balogh Jánosnak eszébe jutott az a negyven mázsás zabhiány, amit még nem gereblyézett el a Meli magtáros mázsakönyve, és az anyagkartonok között. Leíró Erzsébet pedig azon bosszankodott, hogy nem húzta fel az új nylonharisnyát s ebben a vacak flórban tramliskodik a központ felé. Egyedül Babusa, a vöröshajú ökrész nevetett, mert eszébe ötlött: Szabad Európa tegnap esti híre a „szocialista gazdasági csódról.” Ez a gépkocsi is azt bizonyíthatja. Főfejes ülhet benne, s mi másért, minthogy a nagybácsi kétszáz holdját visszamérje?! Akkor pedig, jó napot, ökrök!

A nagy fekete Hudson nyolc előtt öt perccel állott meg a központ előtt. Négyel előtte kiszállt belőle az a sajtóból ismerős arcú, alacsony, kopasz, nagyorrú kis emberke, aki asztrahánprémes városi bundát viselt. De hármát se lépett, állva meredt, mint a felhúzatlan óra, mert két méterre hozzá kivágódott a volt nagygazda nyárikonyhájának ajtaja, s a magtáros Melis kitalizgálta rajta Kómár Pali bácsit, a parádéskocsist...

- Nyitno zab... - rikácsolta. – Szabad Nép-félóra van a zsákosoknak... meg negyvennégy mázsa zabhiány...
- Ezt a Baba meg a Dajka nye rozomis – törte a magyar beszédét Pali bácsi. – Valaki ellopta azt az abrak... Kilencre viszen a pán igazgatót na Szarvas, na pártbizottság... Daj mi, Janó...

De a magtárosnak csak nem lágyult a szíve...

- Az igazgató nem pán, hanem elvtárs... Rozomies? Pán volt a Bolza gróf, te meg, Pajó a kedves kocsisa...

A magas könyvelés éppen a gépkocsihoz ért, s az igazgató meg a főagronómus is, mert az iroda ablakszemein át megismerték a jövevényt. De odaérkezett Sonkoly bácsi, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőr is, botjával fenyegetve az aranypofájú napot. S pontosan akkor, amikor Udvaros Mátyás igazgató összeverte a két sarkát a kopaszfejű, nagyorrú, asztrahánprémes kis emberke előtt:

- Miniszter elvtárs, Udvaros Mátyás, a Rózsáspusztai Állami Gazdaság igazgatója tisztelettel jelentkezem...

A magtáros berántotta a nyárikonyha ajtaját, és tovább olvasta a zsákosoknak a Szabad Nép előző napi vezércikkét:

„Irányt vettünk a természet radikális átalakítására. A nagy szovjet tudósok, Micsurin és Liszenko nyomán nagy súlyt helyezünk például a gyapot országunkban való meghonosítására...”

Tóth Sándor bérelszámoló odasúgta Szilvikének: „Ugye mondtam, hogy főfejes?!”

Sonkoly bácsi, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőr leeresztett bottal visszafordult a díszkapu felé. A Fickó elkent hullája iránt búbánatosan megállott:

- Ne haragudjál, jó kutyám – mondotta engesztelően – , egy minisztertől mégsem lehet se kártérítést, se gyerektartást követelni. Hát még fejbeverni! Majd visszakerem a fiad, amit a vejemnek ajándékoztam...

Nyolc óra volt, március közepén, amikor már feles a nappal...

2.

Június közepén, amikor már kétharmados a nappal, akkor a legszebb a nyári világ. Pedig még igazában tavasz van ilyenkor, hiszen csak a harmadik harmaddal kezdődik az arató évszak. De ahogy a koraérett süldőleánykától se kérde senki, elhagyta-e a tizenhatot, elfogadja nőnek a látványa után, úgy a naptárt se lapozza senki, amikor szőkül a búza, térdig ér a haragoszöld tengeri, s a második lucerna is bimbósodik a tábla szélén, ahol nem fojtja úgy a sűrű. Nyár az már ilyenkor, hiszen az, amit szán, az majdnem a paraszt markában van.

A kétkerekű kordé hajladozó rugókkal, nyikorogva döcög az úton, mert bóbiskolva hajtja a kocsisa, álmosan bandukol előtte a ló is. Bele a tárulkozó júniusi világba, ami orrtágító zöldszagot legyez a szeme közé, illattal, föld párájával elegyesen. Hiszen, ha harmatos a reggel, mintha mélyebbről lélegezne a föld. Olyan az, akár a szépasszonyok ébredése a sokesókos éjszaka hajnalán.

„A mély lélegzés meg a sóhajtás legalább ennyire hasonlatos egymáshoz” – gondolja Balogh János a nyikorogva billegő kordén, hazulról, Kőrösmartról Rózsáspuszta felé s összehasonlításként ő is sóhajt és lélegzik egy-egy mélyet. Az elsőt a gond, a másodikat a feloldódása miatt.

Márciustól június közepéig megfordult körülötte minden, s a változás felültette erre a mozgó kordéra, mely előtt gyepelórándítás nélkül poroszkálni, majd ügetni kezd a Kese az ingerlő szagok után.

A kopasz fejű, nagy orrú kis ember, asztrahánprémes városi bundában, nyolc óra előtt érkezett a gazdaságba március közepén, s két óra hossza sem kellett néki ahhoz, hogy új medrét jelölje a rózsáspusztai történelemnek.

Észrevette a negyvennégy mázsás zabhiányt, s hasztalan tegezte viszonzatlanul a magtáros, a pártegyenlőség jussán. Feleslegesen ismételtette azt is, hogy az anyagkönyvelő kartonja legalább olyan gyanús, mint a származása. Mégsem kerülhette el a balsorsát:

- Melis elvtársat képességeinek megfelelő munkakörbe kell helyezni!
- De hiszen Melis elvtárs tizenkilences, meg illegális harcos! - védte volna Udvaros Mátyás igazgató, aki bátorságvételezés céljából lopva megnyalintotta a „sósavpepszines” butykos száját. – Talán mégis... miniszter elvtárs...

De a nagy orrú kis ember nem alkudott:

- Át kell helyezni mezőőrnek. Az is bizalmi állás, kérem!

Azután a szakvezetők gyóntatása következett, ami nagybirtokos apósára emlékeztette a főagronómust, cséplőgépre az állattenyésztőt, s a hárommillió ráfizetés sűrű felemlegetése a mindig mosolygó Szilvike főkönyvelőt arra, hogy mégis veszélytelenebb volt, amikor Zengőváraljai őrmesterúr arról faggatta, milyen rokonság fűzi Csillag főhadnagy úrhoz...

Ottan sorakoztak már a nádtetős nagygazdatanya tornácán. Elöl a főnökök, a balszárnnyon – mint a katonaságnál a kihallgatásra rendelték -, az alacsonyabb beosztásúak, s a nagyorrú kis ember úgy lépett egyiktől a másik elébe, akár egy háromcsillagos generális. Vagy az Úristen a világ összegyűrése után, azon töprengve, ugyan kire mit bízhat benne...

„Mindnyájan Józsefre igyekeznek hasonlítani – gondolta Balogh János a balszárnnyán, ugyanúgy, ahogy hadifogoly korukban sem merték nevén nevezni a legfőbb moszkvai nácselnikot, nehogy az oroszok orrbadalolják őket érte. – A fejések Józsefre, a beosztottak a tanítványaira. Lám, ez a főagronómus Gyurka! Kitűnő szakember. Ahogy Pista bácsi, az állattenyésztő is az. Mégis úgy csapdossák össze a zoknijukat, mintha újoncok lennének. Pedig dolgoznak. Tudnák mit, hogyan. Csakhogy nem bíznak bennük, a szavukat félig ha elfogadják, hiszen osztályidegenek. S nekik ennyi is elég, nehogy a rák a vetésre menjen!”

A kihallgatás tartott, s a nagy orrú kis ember még az asztrahánprémes városi bundáját se vette le hozzá...

- Hány holdas a gazdaság, főagronómus?
- Jelentem, ezerkilencszáz, de huszonhét darabban...
- Hány számosállatjuk van, főállattenyésztő?

Pista bácsi szorzott a fejében. Néha hallani is lehetett a félig nyögést, félig a négyszer nyolc az harminckettő-t. Ahogy a lovaglócsizmájának sarokkoppanását is, amikor összeverte.

- Körülbelül ötszázhusz...
- Pontosan nem tudja?
- Fialnak a disznók, ellenek a birkák, miniszter...

Pista bácsi éppen úgy nem merte kimondani: Elvtárs; ahogy a főmezőgazdász Gyurka se...

Az irodában csengett a telefon...

Tankó, az írnök belehallózott:

- Udvaros elvtársnő? Itt Tankó! Azonnal, de pardon, egy pillanatra... - Betette az ajtót, hogy a beszélgetést ne hallhassák a tornácon. De azért a miniszter szó csak kitolakodott, olyan nyomatékkal hangsúlyozta.

Odakint pedig egyre folyt a kihallgatás:

- Van-e fogaluk egyáltalán önöknek arról, hogy mi is az a szocialista mezőgazdasági nagyüzem?

Csend honolt közel és távol, csak a Melis magtáros Pajó fia kiabált a tűzoltólajt fenekéről:

- Elbújtatok már? Meddig hunyjak még:

De ez is csak úgy hangzott, akár a légyzömmögés az üres mézesüveg alján...

Tankó, mint a sors angyala, sarkig tárta az irodaajtót, de amikor a kopasz fejű, nagy orrú kis ember elé ért, visszagörnyedt újságáruháza:

- Miniszter elvtárs, a jéberől keresik...
- Honnan?
- A járási pártbizottságról!

Az irodaajtó ezúttal nyitva maradt...

- Halló itt Tamburás Ágoston, az állami gazdaságok minisztere? Hogy? Kicsoda? Udvaros elvtársnő? A férje? Gyomorfekély... sósavpepszin... értem... Nincsen kifogásom ellene... Szabadság!

Két percig sem tartott, de a sor elején, a jobb szárny jobbszárnyán álló igazgató mégis éveket öregedett alatta. Olyan lett szegény, a jó szakmunkás volt-vasas, mint akit kiemelnek a közegéből, s akkora terhet cipel, hogy csak a becsület nem engedi összeroskadni alatta. Apró egerke-szemei ezt kérdezték: Mi lesz? De a kopasz fejű, nagy orrú kis ember úgy ellépkedett mellette, mintha ott sem lett volna. Látszólag még a szocialista mezőgazdasági nagyüzem firtatását is elfeledte, mire a hadoszlop közepére ért...

- Milyen tavasziakat vet az idén, főagronómus?
- Százötven hold árpát, száz zabot már elvetettünk. Most a száz hold cukorrépa, száz takarmányrépa, száz takarmánykeverék, és a háromszázötven katasztrális tengeri következik.

Az asztrahánprémes, nagy orrú kis ember a tarkójáig ráncolta a homlokát...

- Mennyit?

- Háromszázötven hold martonvásárit... Mélyrétegű humusz a földünk, miniszter... - kinkeservesen mégis csak kierőlködte – elvtárs...

Medve Anna, az építésvezető írnokeánya libegett át az udvaron, s szép varkocsa, pirosamvas arca elfeledtette azzal, aki nézte, hogy bizony túlságosan erős a lába...

A kopasz fejű, nagy orrú kis ember felcsattant s nyomatéku dobantott hozzá...

- Másodszor kérde: Van egyáltalán fogalmuk arról, hogy mi az a szocialista mezőgazdasági nagyüzem?

Gyurka beszédesen hallgatott. Talán az akadémián tanultak, a gyakorlaton megismert grófi „birodalmak”, vagy éppen az apósa – a jelenlegi éjjeliőr! -, mintaszerű bérgazdasága kószálhattak a fejében, míg a vérében hordozott délszláv indulattal viaskodó félelemérzett el nem űzte őket. Az asszony, két gyerek, osztályidegenség...

A nagy fekete Hudson gépkocsivezetője eszegetve jött a konyha felől. Velőspirítóst harapdált. Burnyesz, a politikus főszakácsnő mindig azzal kedveskedik az idegen sofőröknek. Utoléri Medve Annát. Megszólítja. Tör néki a pirítósból. S nevetgélve együtt sétálnak tovább...

A tepertőemberke ismét szembepipiskedik a kardpengekarcú főagronómussal:

- Folytassa, kérem!
- Hétszáz hízósértés, nyolcvan sőre...
- Semmiség! – az asztrahános már ingerült. – Tudja ön mit jelent az a szó, hogy gyapotcserje?!

Gyurka szorgalmas diák volt, nemcsak mulatni tanult meg Pallagpusztán, trágyajogász korában...

- A gyapotcserje, latinul Gossypium Hirsutum, a mályvafélék családjából. A legjelentősebb textílalapanyag. Hazája Elő-Ázsia, Afrika, de Amerikában is megterem...
- És persze majd itt is!

Döbrent hallgatás. Felémelyedő Szabad Nép- vezércikkek rossz íze s tovább folyik a vesézés:

- Persze most a kukoricájukat féltik, mi?! Látott ön egyáltalán gyapotcserjét, kérem?!

Gyurka rángó arcizmokkal hallgatott s úgyszintén a többek is, akiket a dunántúli nagygazda elfajzott fia fejének fordításával kérdezett. Az óriási termetű Pista bácsi a szája szélét rágta. Az igazgató verejtékezett. Szilvike diszkréten szellentett egyet, amit művi csuklással ellensúlyozott. S Balogh János maga sem tudta, hogyan váltogassa a lábait.

A szárazvillámlás nem akart véget érni...

- Ki látott önök közül természetben gyapotot?

Medve Ancsa a gépkocsivezetővel eltűnt a lóistálló sarkán. Ancsi ilyen. Kurta a nap, ha csak egyszer bolondít valakit...

Balogh János nyögvenyelősen megszólalt, holott legszívesebben a varkocsos leány után futott volna...

- Én láttam, miniszter elvtárs!

Kopogós léptek, szíves hangú kérdés:

- Hol látott... elvtárs!
- Üzbegisztánban, Ulug kislakban, a Leninabad szovhoszban, hadifogolykoromban...

S a kurta közléshez önként társult a gondolat:

„Rénszarvascsordát is láttam, Jakutiában, tevekaravánokat Baskíriában, nyílttéri magnitbányát, meg gulagos rabokat az Uralban... Téged is láttalak... Onnan való a típusod, te József tanítvány... Mert a Gyórrffy-kollégiumból nem maradt benned semmi...”

- Dolgozott is gyapottal? Ismeri a technológiáját?
- Minden munkafolyamatot végigcsináltunk...

A kisember két fejjel alacsonyabb volt, a vállához sámli kellett volna neki, így hát a karját veregette meg...

- Naggyon jó!!! Hogy is hívják az elvtársat?
- Balogh János...
- Akkor Balogh elvtárs lesz a gyapotagronómus!

Szinte elkábult a döbbenettől:

- Én? Itt? De hiszen csak gimnáziumi érettségim van, meg néhány filozfélévem, miniszter...

Csend. Gyurka feléje dőft mélytűző rác szemével: „Ne okoskodj!” A Melis volt-magtáros Papója sírósan kiabált a tűzoltólajt fenekéről: „Fene zedo, a zanyátok picsája, mindig én legyek a hunyó?!” De csak olyan volt ez a csendben, ahogy a légy sír az üres mézesüveg fenekén...

- Nem baj, Balogh elvtárs! – mosolygott a törpéske alisten – A szerénység szép dolog. Majd tanfolyamra küldjük. Az az üzbegisztáni nyár különben is felér egy Horthy-diplomával. Minden segítséget megadunk... Munkaerőt is küldünk... - Száraz varjúkacagással: - Akár grófokat, bankárokat, tábornokokat is találhat majd közöttük... Tehát: Jó munkát, Balogh elvtárs! – S az igazgató felé, aki sápadtgyötörten roskadozott a jobb szárny jobbszárnyán. – Udvaros elvtársat rendelkezési állományba helyezem, tekintettel az egészségi állapotára... Mondta a felesége, hogy beteg... sósavpepszin... A gazdaságba revizorokat küldök... Az új igazgatót egy héten belül kinevezem...

Cézárít biccentet, és elindult a nagy fekete gépkocsi felé. A pilótája is jött. Medve Annával. Medve Ancsi nemcsak emlékeket, képeslapokat is gyűjt. Ígért neki. Majd hoz, ha legközelebb erre jár...

S azután elmentek, s a bejáróúton újra összefutott nyomukban a salakos pocsolya... Az emlékező megrántotta a gyeplőt: „Gyerünk lovacska, gyerünk!”

A léghő azonnal megváltozott a magas látogatás után. A párttagok összegyűltek a szépbajszos szentkép alatt, hogy számvetést tegyenek. A kovácsműhely előtt félnapokat vártak a traktorosok, fogatosok, hogy ekevasaikat megélesítsék, mert Kada bácsi, a főkovács, a pártirodán dicsérte az Urat. A lovak unalmukban a jászolfát rágták. S mert a brigádvezetők is parlamentesdit játszottak a vörösposztós nagy asztal körül, ezért a mezei munkások sem dolgoztak, bárhogyan is kacsingatott rájuk a gaz, küldte őket a napfény. A tegnap végzett munka jeleit visszább lehetett tenni annyival, hogy a napi norma kikerekedjen, s mert az a Hudson itt járt, az sem bizonyos, ki méri fel. Foghat a ceruza, ezért grafit a bele...

A szakemberek, megsértve gazdatudományukban, eleresztették a gyeplőt. Ha így kell, legyen! Minek ehhez a hathetes világhoz egyetem? Itt a példa reá, Balogh! Még ő parancsolgat a végén!

Esze ágában sem volt. Szédelgett az újságtól, félt a felelősségtől, s az igazságérzete is háborgott. Tusz, a személyzetis is hátra volt még, a „névrokonság” miatt. Otthon is gond, beszolgáltatás, békekölcsön. Édesapjáiék először nem vágtak disznót negyvenöt éves házasságuk alatt. S Ancsi is más lett:

- Azt mondta Józsi bácsi, a miniszteri sofőr, hogy elhelyez Budapesten. Lakást is szerez... Mi az neki?

Az ostromnak sem engedett, s a Halásztelekről kilátogató fodrásszal levágatta szépséges hajfonatait. Olyan lett, mint egy golyvágalmamb, aminek kitépték a sátoros farokdíszét.

Csak Burnyesz, a politikus főszakácsnő mosolygott ki ebédnél az ablakon. Szeplős arcán csillogni kezdett a lecsapódó gőz verejtéke.

- Nem akar még egy darab húst, Balogh elvtárs?
- Nem, köszönöm...

A majorudvaron megszólította a főagronómust.

- Kölcsönözhetnél néhány szakkönyvet, Gyurka bátyám – kérlelte. – Grábnert, meg valamit, amiben a gyapot is benne van...

A szűrős szerb szemekben lobot vetett a gúny:

- Mi az, talán professzor akarsz lenni? Hiszen az a nyár felért egy Horthy-diplomával!
- És te mit tettél volna a helyemben?

Az akaratos száj megrángott:

- Mária, a feleségem majd odaadja a könyveket... Rá se ránts, kiskomám! Talán nekünk is jobb lesz, ha te, mintha más...

Csakhogy nagyon mély gödör ez a talán...

Hej, de jól megkeverte az a nagy orrú kis ember a rózsáspusztai silógödörök savanykás szagát...

A pártiroda ajtajában hangosan vitatkoztak a kifelé jövők...

- Tizenkilencben, meg a csendőrvilágban jó voltam! – panaszkodott a leváltott Melis magtáros, és fogatlan szájában, fájdalmasan visszhangzott a szó. – Negyvennégyben is, Pestre hordani az élelmet, ahol csak négy bordámat törtek el! Földet osztani! Azóta is, mindenkor, ha ingyen-dolgos kell! Tehetek és róla, hogy csak három tótiskolát végeztem... Mán hétéves koromban a más kapcája voltam! – S némi reménnyel: - Mit gondoltok elvtársak, hátha Rákosi elvtárs?

De a társai elhúzódtak tőle...

A törpe nagyember másnapján Balogh János jelentkezett a személyzetisnél, a bérelszámoló hírmondása nyomán:

- Hivatott Tusz elvtárs?
- Én nem hívtam, Balogh szaktárs...
- Tóth Sándorral, a bérelszámolóval üzent. A décsi nagybérlő miatt, aki állítólag a rokonom volt...

A személyzetis felkacagott. A világváltozás előtt kocsmáros volt, s azóta nyilasgyanúval le is váltották...

- Burnyesz-pletyka ez, hallja... Tudom én... Majd megmosom érte a fejét... De, mondja, régen ismeri a miniszter elvtársat?
- Ma láttam először!

A vörösképző ember pálinkásüveget, ügyes kis poharakat vett elő a káderanyagos páncélszekrényből. Becsukta az ajtót, töltött s koccintva rákacsintott:

- No, szervusz, én vagyok az öregebb. Nem a gólya fosott engem se, komám, értem én a csíziót... Végére is, mindegy... Régen mondtam, hogy köztünk lenne a helyed... Ritka a párttag szakember... Ha akarod, leszek az egyik ajánlód!

De ő csak ennyit dadogott vissza: „Köszönöm, barátom, majd gondolkozom felette.”

- S a tornácon megtörölte izzadt homlokát...

Egy hét múlva Budapestre hívták a hathetes gyapottanfolyamra. Végül azt is három hétbe sűrítették, mert riadózott a tavasz. Annak is fele politikai volt. Nem volt nehéz az „első padba” kerülnie. Az anyagot keményebb koponyákhoz mérték. A hadifogságból hazajussolt jó néhány tucat orosz mondatot, amiért a tovarisz-szakértő is belekarolt. S különben is úgy

futott, mint akit a miniszter pártfogol. Még a belügyes titoktartást is felfüggesztették végette, amikor a tanfolyamvezetőről a munkaerő felől faggatózott, mivel induláskor Gyurkától ezt az útravalót kapta: „Hanem emberekről magad gondoskodj a csodanövényedhez!” A gyapottudós félrevonta, és a fülébe súgta: „Egyelőre a kulákok, s mire felfejlődik a terület, ott lesznek a kitelepített pesti osztályellenségek is. De ez maradjon köztünk!” Nem sokáig kellett „köztünk maradjon”. Hazafelé a fejtágítóról már láthatta is a rendőrök őrizte külön-vagonokat – éjszaka utazott -, és a gazdaságba hintókázva az állomásról az országúton is zsúfolt teherautók kerültek el. Útban Hunyadfalva és Csárdavölgye felé, megtömve emberekkel, bőröndökkel és batyukkal. Szerencsére induláskor nem jussolt belőlük. Csak hunyadfalvi rokonaitól halotta, mint kényszerítették a szerencsétleneket a kulákokká alázott módosabb parasztok nyakába. Istállókba, fűtetlen kamarákba, állandó rendőri felügyelet mellett. Nem hagyhatták el a falu határát, napnyugta után a „lakásukon” kellett tartózkodniuk s még a bevásárlás idejét is meghatározták nekik. Csak a ritka szerencséiknek szolgált a „fehéregér”. A népszerű magyarnóta énekes két hét múlva már az Ave Maria-t énekelte a templomi esküvőkön, majd „státuszban mulatott” a vízügyes mérnökkel. Háboríthatatlanságot élvező orvosok rendeztek nagy vacsorákat a nagynevű méltóságosok tegezéséért. Egy-két Bovaryné is feltalálta magát. De az igényesebbek, jobbgyomrúak és szürkébbek vegetáltak az emberi lét alatt, mint a Duce páriái Ignazio Silone világhírű tényregényében...

A gyapot vetésterülete a legmagasabb előírások szerint száz hold lett volna, de Gyurka elvette a felét. Borsónak. „Remélem, hozzájárulsz?” – kérdezte gúnyosan. Jelenteni azonban csak száz holdat jelentettek az állami Gazdaságok Minisztériumának. Cserébe viszont a gyalogmunkások is összekerültek a majorból...

Szántás, tárcsázás, magágy, vetés. Már sorol a gyapot. Majd egyelik, sarabolják, virágzik, gubózik, szedik. Az idén elmaradt a fagyoszentek szokásos aratása, mintha Szervác, Pongrác és Bonifác is tartanának attól a kopasz fejű, nagy orrú kis embertől, aki télen asztrahánprémes városi bundában jár. Orbán is a hátunk mögött, a júniusi kegyetlen szent, aki, ha szomjúhozik, már szüreteletlen, a zsenge szőlőhajtásokról „leissza” a bort...

A ló csendesen poroszkált. A kordé rugózva görög a nyomában. S a kocsis belefeledkezik a dús június eleji világba, ami már a nyári, mondjon bármit is a kalendárium. Az enyhén szökülő búzatáblákból előszínesednek a pipacsok, búzavirágok, szarkalábak. Az árok fenékén gólyahír keresi sárgán az illanó vizet. A tengerisorok között vadmogyoróvirág rózsaszínlik, kanálfű fehérli, és itt-ott zöld dzsungelt ver a tarack. Évek óta hanyatlik a határ. hívná a kapát, s kétközben a sarokba szorított paraszt...

Édesapjáék is azért üzenték haza, hogy közösen eldöntsék, mi legyen. Erősen szervezik a szövetkezeteket. Kiket magas adóval ijesztgetnek, papzsákja-telhetetlen beszolgáltatással. Kiket éjszakára a tanácsházára idéznek s falhoz állítják, reggelik gondolkozni. Egyeseket meg is vertek, de legfeljebb a nyoma vall a száj helyett. S hogy kicsodák? A falu alja, néhány rangjáért lelkes, és sohasem látott idegenek, akiket a „munkásosztály” képviselőinek mondanak. Az ingadozók kerítéseire az éj leple alatt gyalázkodó csasztuskák kerülnek:

Ki tanyája ez a nyárfás?

Utolsó itt a beadás!

„Többet ér a magam zsebe,

Mint a dolgozók kenyere!”

Leseprük a padlásokat. Sokan hízódisznó helyett csak „savanyú pofát” vágnak. Nyolcvanéveseket ítélnék sokévi börtönökre, „kulákkártevésért”. S Kondor Gábor, a turiperesi, Lapát Lacó, a sokgyerekes, meg Sándor Gergely, a csendőr, úgy „levesztek” egy reggelre, mint a tavalyi hó. S az egysoros „hazai koministák”? Leszegett fejjel járnak. Az ábrándokba savanyodik a nyáluk: „Majd kiforrja magát a helyzet, hallják!” Vagy egyszerűen elkerülik azokat, akiken szíveik szerint segítenének, erőtlenség nem tehetik, s mindezt szembe-mondani félnek...

„Együtt kerültünk a sánc alá, fiaim - mondta az édesapjuk -, hát közösen tegyük végzésbe is, mi legyen!”

Mit tanácsolhatott?

Összeszedték az atyafiságot, az egyszörű tanyaszomszédságot, hogy konkoly ne keveredjen közékük s még az este „megalakult” a „Polyákalmi Dolgozó Parasztok Termelőszövetkezeti Csoportja.” Ő volt a penna. Azonnal döntöttek is, kiből mi legyen. Az édesapja éjjeliőr lett a saját tanyáján. A lovaknál. Huszár volt, olykor csődört is tartott, három határ híres baromkúráló embere. Erre való. Keserű pirula. Jobbféle cselédsors. Hátha még azt is hozzávesszük, hogy a szépapja építette szálláson. Dehát a szülés mindenkor fájdalommal jár. Akkor is, ha Krisztus származik belőle, akkor is, ha csak elvetélés...

Medve Ancsival is befellegzett az ábránd. Gyuláról jár hozzá valaki, motorkerékpárral. Az ugyan nem gépkocsi, mint a miniszteré, de legalább motor zakatol benne, és városban billeg...

Gyerünk lovacska, gyerünk. A látóhatár alja már fel is dobta a rózsáspusztai sárga major felemás épületcsoportját...

A sarkcsillag sosem hull le az égről. A lélek alkut tehet a világgal, hogy elférjen benne. Néha hittel is, de önámító érvekkel gyakrabban...

Tulajdonképpen nem történt volna itt nagyobb igazságtalanság, ha Dózsa tüzes trónjára gondolunk, mint amelyet a változás igazsága diktált, ha az egyénenként mérlegelő emberséget nem számúzik belőle. Ha egyeseknél, akire reá van bízva, nem a bosszúvágy veri a dobot s az erőszak, a türelmes meggyőzés helyett. S a lábra csinálják a csizmát, nem bottal verik bele. A régi világ a keveseké volt, a sokak sínylődtek benne. Az új világ megfordította – még inkább, megfordíthatta volna – a sorrendet, s az az éljen az éljen, amire kevesebben mondják, hogy: Le vele! A dombokat lehordják, feltöltik velük a völgyeket, hogy a jövő magvának alkalmasabb ágya lehessen az egyenlőség ígéret-földje. S ez így jó is lenne, sok jövődölések beteljesedése, ha nem fáraó-módra rabszolgákkal csináltatnák. És még egyet

hozzá: A lelkek nem hegyek, nem is völgyek, a történelem inasiskolája nem egyetlen tanító bácsi pálcájához van mérve, az emberi élet viszont egyetlen, megismételhetetlen s nagyon, nagyon rövid...

Mit kezdhetsz te mindezekkel, te senye-suta Balogh?

Nyúldossál inkább a reménység szalmaszálacska után...

Vajon az a pacsirta, amely odafenn énekel, valahol a szép fellegek ernyője alatt, olyan magasan, alig pontocskának látszik, kibírná-e a gyilkos telet, a vándorlás kínját, ha nem súgná az ösztöne, hogy elérkezik a tavasz?!

Meghúzza a jobb oldalsó kantárszárát, hogy a ló beforduljon a két vörös kőlabas díszkapu alatt, melyen a fehér betűs felirat a Rózsáspusztai Állami Gazdaság hírét a Halásztelekre futó műútra mondja. S nem is csak egyedül. Ezt a nagy sárga major is, meg a munkásszállás előtt mosakodó leányok, akiken úgy libbenek a színes szoknyák, mintha egy egész virágoskert perdülne táncra. Még Babusa Pál, a rézvörös hajú ökrész is azt hírel, miközben két lomha ökrét abrakolja az ostorával:

- Cselló Csákó, hajsza Bimbó, hogy az a...

Csak hogy az ütés meg a káromkodás csalódást is takar: „Itt járt a pesti kupcihér, a nagy fekete autóval, mégsem mérték vissza a nagybátyám földjét!”

Az ökrök húznak. Verve, vagy anélkül, az az ökrök dolga. Ahogy a Sonkoly bácsié, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőrre viszont a hazamenés, ha leváltja a szolgálatából az aransugárzó nap. Legfeljebb azután jobban vigyáz az új pulira, amelyiknek az anyját elgázolta a fekete Hudson, hiszen a miniszterektől mifelénk nem ajánlatos sem gyermektartást, se kártérítést követelni...

3.

A gyapotcserje a Szovjetunió közép-ázsiai tartományaiban – ahogy minálunk is, ahová vendégül erőltették -, alacsony egyéves növény, bár testvére, a *Gossypium arboreum*, a gyapotfa, a maláji szigeteken évelő s a trópusi burjánzásban ákácnyira is megnől. De ha egyéves cserje is csupán az öcsike, a *Gossypium Hirsutum*, árnyékát átveti a következő esztendő portájára is. Éppen úgy, ahogy – feltételezve a fagyosszentek meg a borissza Orbán jóhízeműségét – néhanapján átsugározza a fényét is. Azt hiheti felőle, aki inkább álmodik, mintsem okosan tervezne a balga, hogy fásodó cserjeágai a jövőnek építhet várat. S ha első évben nem törik le a gally, mohó az álom, szívós a balgaság, még emeletet is húzhat reá...

Rózsapusztának andalítóan szép neve van. A mezsgyéken valamikor vadrózsák díszlettek, a dűlőhosszon végig. A mezsgyék elmentek, de a vadrózsa szívós, tehát most a búzavetésben, kapásokban nyílik tovább. Miért ne látszódna akkor rózsásnak az elnéptelenedő pusztája jelene, jövője is?

S mert a száznak jelentett ötven hold gyapot az első évben rálicitált az országos átlagra – igaz, hogy az alföld tenyerén már májusban nyár volt a tavasz s novemberben még nyár az ősz -, miért ne lehetett volna valóságos kétszáz a száznak jelentett ötven a következő esztendőben?!

Prémiumot jelentett az, kinek sokat, kinek kevesebbet, forintban, textilutalványban. Élüzem csillagot a Sztálin Mária-kegyképek módjára téglagúlába üvegezett aranyos gipszszobra fölé. Ennek-annak kiváló dolgozó jelvényt – ugyancsak bélelt borítékkal. A gazdaságnak sok ezer új holdakat, nyereségnek szépített veszteséget, amit ugyan különben is a deficit szó ismeretlensége mögé dugtak. Új munkásszállásokat, istállókat, palotányi gyapotszáritót. S főképpen országos nevet, ami a sajtó, rádió jöttem-láttam-jóllaktam-két dupla gőzén megírom lelkes tudósítóit is sűrűn odavonzotta...

Az új igazgató nem szenvedett gyomorhajban, tehát sósavpepszint se iszik. De nem is munkás, sztrájkokban edzett, hanem volt urasági cseléd. Szolga. Megszokta az engedelmességet, a parancsot, a „fogd-be-a-pofád”-at, s ezért a felelősség se nyomja agyon, mint elődjét, Udvaros Mátyást, a vasast. Aláír, politikailag „lefedez a gyanús-múltú szakembereket”, de a termelést teljességgel reájuk bízva az igényeihez elkölthetetlenül magas jövedelemért. Nem is lenne ez baj, ha nem kényelemből, hozzánemértésből, rókaravaszágból, hanem értelmes felismerésből cselekedné. Mert így állandóan gyanakszik, és bűnbakokat keres...

A politikai triumvirátus – Sonkoly bácsi, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőr szerint a „veres szentháromság” -, másik két tagja legalább egyéniség...

Fogoly elvtárs, a munkaidőben asztalos, gyűléseken, éjjel, meg ünnepnapokon párttitkár, magas szemlélődő valaki. Taszítja a gyalut, gondolkozik, ebédszünetben hümmög a Szabad Nép felett, de senkinek sem árt. Félnapokig eltársalog Buczkó bácsival, a függetlenített ÜB-elnökkel – aki viszont a számtalan juhászságról nyergelt a köpcössége alatt nyikorgó motorkerékpárra -, úgy, hogy a szakszervezeti mondja, egyre mondja, ő pedig morog, tolja a gyalut, bólogat, és reáhagyja. Nem is vesznek így össze soha, míg világ leszen a világ...

- Nincsen mese, Marcikám! – kezdi a szép arcú Buczkó bácsi, hájasan szuszogva. -

Az eredmények mindenképpen Gyurka bácsitól, a főagronómustól várhatók, tehát reá kell bízni a munka gondját is. Ha gyufaszálynnyira összezárja azt az akaratos szerb száját, megrágja az a vasat is. Azután ott van a komandója alatt Pista bácsi, a főállattenyésztő. Ért az állatokhoz, de az emberekhez is. Ott ez a vajpuha Balogh, a gyapotkirály, a többi botcsinálta agronómus, meg a brigádvezető. Húznak, ha Gyurka csergeti az ostort. Nem kell itt élezni az osztályharcot. Szalad a kocsis Marcikám, Minek rángatni a gyeplőt? A szocializmus ül rajta, akárki hajtja, a szántóföldeken s a zászlaját mégis csak mi lengetjük. Nagy Adorján igazgató, te Marcikám, a párttitkár, meg én, az ÜB-elnök. A pesti szaglászokodokat, belügyeseket jóllakatjuk, megbuggyantjuk és elutaljuk. Nem igaz? Persze azért az éberségüket nem a farzsebünkben hordjuk...

- Lehet benne valami! – hümmög az éppen munkaidőben asztalos. – D azért el ne süljön a pisztolyod! – Amire Buckó bácsi elunja az ülést, s a többi séta közben gondolja végig, míg körüljárja a majort, hiszen: „Néha olyan fura ez a Marci!”

Csudátlan csuda, mivégre ocsúdott fel ily hamar ez a hétördögök-boronálta, zsebkendőnyi ország, ahol csak ötödik esztendeje tanulgatjuk, hogy mindenki egyforma a hasonló lyukból kibújás jussán. Száz tanya épült a kiosztott földeken, ha most egyszerre bontogatjuk is őket. A fiatal forintból mindenre jut. Nemcsak a földalatti vakondalagútjára, a gazdaságok fejlesztésére, Sztálin-nevű új városokra is. Ami igaz, az igaz, a fizetések egy részét kölcsönök címén visszaveszik. Úgy nő a parasztok, meg az iparosok adója, mint Katiban a gyerek s a kulákokból is kitapossák nemcsak a zsírt, a szart is. Az Ávó se szentantallabb, mint valamikor a csendőrök, csak firhang megett dolgozik, és belül hordja a kakastollát. De hát másnak se fáj, amikor cseléd koromban seggbe rugdosott a gazda, minek szellőztetném a belem? Pali fiam Recsken csákányozza a rezet. Szabotálásért. Az alatt vitték el, míg én a MEDOSZ-iskolán sámfáztam a fejem. Leszállott a Zetorrol és elfutott a tóniszállási pusztacsőszhöz, kihúzatni a fogát, mert úgy fáj, hogy az eget is nagybőgőnek nézte, s lyuksógora pedig feljelentette. Nyilván nékem is a káderlapomra húzták ezt a strigulát. Tehát; rá se ránts, Buckó, piros a parolid. A gazdaság – ahogy a faluban hívják, az állami -, meglehetősen munkahely. A munkaerőhiányt pótolják a szomszédos öt község gazdafattyai, akik jól dolgoznak, mert félnek, itt pedig biztos a forint. S ha ők is kevesen lennének – ez a szamaritánus Balogh most is százhusz gyalogmunkást kér a kétszáz hold gyapjához -, mire valók a krakkói cigányok, meg a pesti kitelepítettek? A grófok, tiszturak, burzsuj franckarikák. A gyapothoz azok is jók, és a szállításuk se gond, a közli falvakban laknak. Balogh csak „hathetes” agrónómus, és a miniszter se rokona. Kiderült a tavalyi gyapotbanketten. A kopasz fejű kis ember, a gyapotcsászár, a nevét kérdezte Gyurkától, mielőtt pohárköszöntőt mondott a csudafű mestereire, nemigen lehetnek akkor retyerutyák. igaz, hogy Balogh sohasem vállalta szóbanforgó atyafiságot, de tiltakozni is csak félvállról idéltlenkedett ellene. De másban is sáros ez a kiismerhetetlen Balogh. Medve Annának fuccsba ment a gyulai házassága. Visszajött szépasszonynak. S most azt híreszteli felőle, hogy délben-este akkordban csókolózik Gulyás Marival, a szép új bérelszámolóval. Ancsi csak tudja, azelőtt állítólag „jóban voltak” Baloghhall. Mariról meg azt csipogják a verebek, hogy az előző munkahelyén „összevesztek rajta a sziksós kanok”, és engem mégis pofon vert, amikor a szállására kíséréskor átkaroltam a derekát... Szóval, Balogh csak ne nagyon ugráljon... A belügyes szaglász is mondta, hogy túl sűrűn emlegeti Szibériát, ahol kilyukadt a tüdeje, és a pártba se lépett be, pedig Tusz, a volt személyzetis, sarkig tárta előtte az ajtót...

Ilyesféle belső monológokba élte Buczkó bácsi véleményét a környező világról, miközben körözte a főmajort. A párttitkár hümmögött. Az igazgató nem gondolt semmit, csak aláírt. Gyurka, a főagronómus, örült, hogy hátibatyujában a nagybirtokos apával, nagybérő apóssal is kiélheti egészségesen akarnok gazdaöszönét. A gazdaság virult. Mindegy a földnek, meg a baromnak, ki látja el, ha jól. S Balogh János, az ostorcsapó, a jól előkészített magágyba, szép négyzetes pontossággal elvetette a kétszáz hold gyapotot,

hiszen a Baloghok azért Baloghok, mert névadó ősük valamikor senyesutának, kétbalkezesnek született...

Tulajdonképpen maga sem tudta, hogy mit akar...

De hát mit is akarhat az, az ilyenféle karmolós időkben, aki a százszor elátkozott múltban sem tartozott a múlthoz, s az egytestben ördög-angyal jelenben sem a jelenhez? Ebből is vállalt, hordozott valamit. A tegnapokból a földreformos, kiválasztódásos népi Magyarország álmát. A jelenből nem is egy ábrándjának korbácsos eltorzításban is eleven valóságát. S eszközségében – amihez bojtorként véletlenül ragadt hozzá ez a gyapotos szerencse-, se kint, se bent, megszorult az ajtófélfá meg az ajtó között...

A fél szívével, bevallatlanul sajnálta Medve Ancsit. A két karjával ölelte a nádszálkarsú Gulyás Marit. Félelmében szovjet szakkönyveket olvasott. És megállott benne az ütő, amikor az üzemi konyha előtt elébe sorakozott a hirtelen toborzott, százhusz fős gyapotbrigád...

Szép nagyidai hadsereg volt...

Az egyik, a négusszínű hadoszlop élén Jakab József krakkói lócsiszár állott, papucsban, nagy bricseszű, foltos feketében, s akkora bajusszal, aminél csak a mosolygása volt nagyobb, mellyel a páriák jószolgálatait felkínálta:

- Ne féljen, kedves elvtársam, ameddig minket lát, mert ha félni kell, akkor már nem lát pápaszemmel se!

Félnomád népe zsivalyogni kezdett:

- Szalonnát is kérjél, te Jóska!
- Előleget, öreg!
- Külön szállást, more!

Arcnélküli összevisszaságban ragadtak hozzá az egyéb feltételek is: Sok tűzrevalóval, aminek lángjánál este ürgepörköltet, hullott állatot főzni, nótázni, táncolni, a füstjével a szúnyogokat elűzni lehet, s lehetőleg félreeső helyen, ahol nem látják meg a „gádzsó-gazdák”, ha netalán ragadna a kezük...

Jakab József végignézett színes-szoknyás, rongyos-mezítlábos nyáján. Néhányat mordult, inkább bőfögött cigányul, amire csen lett. Olyan, hogy végre a Balogh János kedvesezett szava is visszhangot verhetett benne...

- Jól van, Jóska bácsi! Ismerem én magát Csárdavölgyéről, ahol rokonaim élnek!

Jakab József szepegve hallgatott, mint a vádlott, ha a siralomházat emlegeti. Az előző évben gyepmester volt Csárdavölgyén s útban a meggazdagodás felé. A dögvészben elpusztult hízósertések hájából szappant főzött, húsából kolbászt töltött, némelyiknek a sonkáját is lekanyarította, és eladta a Rákosi-böjtös szomszéd piacokon. Jól is ment a bolt,

sárga kocsin járt, míg egy-két életveszélyes megbetegedésen rajta nem vesztett. A börtönt is meglakta érte. Ezért dermesztette meg most is a meggondolatlan célzás...

A másik hadoszlop. a Hunyadfalváról, Csárdavölgyéről és Csárdaszállásról szerződöttest kitelepítetteteké sem mutatott biztatóbb képet, csak szebbet. Megkopott, tragikomikus uraságot. A „kényszerlakhelyesek” felfogadása előtt a rendőrséggel kellett értekeznie Balognak, ahol úgy közölték véle az „előírásokat”, mintha reá is vonatkoztak volna. Távol a majortól kell elszállásolni őket, nehogy „megfertőzhessék az ingadozókat.” A központot ne látogathassák. Külön kell étkeztetni őket s fizetésfelvételt, bevásárlást is szemmel tartott megbízottaik „eszközöljék” helyettük. Hétféteken a kényszerlakhelyükre való szállításuk is külön járműveken történjék, ekkor se „elegyedjenek”. A kérdésre azonban, hogy milyen legyen a bérezésük s a szociális gondoskodás felőlük, durva „örmesteri” felhördülés lett a válasz? „Mit képzeli maga? Megérdemelnek ezek egy külön Kollektív Szerződést? Oldja meg a saját hatáskörében, de nehogy a tenyeréből etesse őket!” Így lett a lakóhelyük egy távoli tanya földes szoba-konyha- kamra-istállója, gémeskúttal, egyetlen deszkaillemhellyel, vaságyakkal, bádoglavórokkal, néhány kecskelábú asztallal, paddal. Az élelmüket tejeskannákban, kondérokban hordták a konyháról, s rendszerint élvezhetetlenné hidegedett, mire a tányérjukba került.

S ezzel a háttérrel folytatódhatott a raport...

Jobbszárnyukon kemény tartású, deres ember terhelte a földet, rangjafosztott katonazubbonyban, Bocskai-sapkában, bilgeri csizmában, és tábori nadrágban, melyről oszladozott már a tábornoki vörös sáv. Hangja halk volt, de mégis határozott – elvégre egy tábornok már nem kiabál, rendelkezik -, a kézfogása, amit Balogh János meglepetten fogadott el, kemény, de leereszkedő:

- Kengyel Adalbert vagyok. Nagyon örülök...

„Minek örülsz, hogy deportáltak? – bizsergett a gyapotos nyelve hegyén, de nem mondotta ki. – Ez mindenképpen igazságtalan, embertelen állapot. Kollektív bűncselekmény az emberi méltóság ellen. A bűnösöket be kell zárni, az előjogokat megszüntetni. De szabadságában korlátozva páriává alázni bárkit is, méghozzá tételes törvényekbe ütköző személyes rosszcselekedetek nélkül? És ebben még közreműködjek én is? Szibéria után?!”

Kérdezni azonban csak ennyit kérdezett, hogy balsejtelméről megbizonyosodjék:

- Vitéz lengyelfalvi Kengyel Adalbert vezérőrnagy úrnak tisztelték azelőtt?

A vörössávós összereszt, de katonás tartását megőrizte:

- Az voltam, kérem. Ismert talán?

„A hadosztályparancsnokom voltán Debrecenben – gondolta Balogh. – Amikor 1944. március tizenkilencedikén, az ország megszállásának napján, látszattüntetést vezényeltél az ezredünkbe a németek ellen, a hátizsákom hevederénél fogva kirángattál a sorból, mert kilógott a bujtató alól. Disznó hazaárulónak nevezted, aki szégyent hoz a fajtájára a

tréhányságával. Pedig nékem a zubbonyzsebemben lapult a Békepárt röplapja, te pedig néhány hét múlva együtt, mulatóroztál a tokosokkal az Arany Bikában.”

Mindezeket azonban elrejtette rekedtes tagadása mögé:

- Nem ismertem, kérem, csak a nevét kellett megtanulnom a debreceni Pavillonlaktanyában, a feljebbvalók és előljárók sorában...

A hadfi mellett nemzetközi banktekintély, inarezgős öreg zsidóember állott, pecsétes ferencjósokájában. Azután egy Teleki gróf, a kocsmatulajdonos magyarnóta énekes, a híres lótenyésztő földesúr, Petőfi István néhai gazdáinak nemzetségéből, a bornagykereskedő, az operett-kackiás huszárőrnagy, a Tisza grófok veje, majd kalapos dámák következtek, kékfestő-álruhában, piroskőrmű kisasszonyok, barchetben, ifjak és középkorúak, mindkét nemből. Akik urakká születtek, vagy azokká gazdagodtak, válogatás nélkül. Osztálymegítélés alapján, de mindenvaló személyes vétkek nélkül. S akiket most a cigányok szomszédságába löktek, nehogy megfertőzzék a levegőt. A koszt maradéka jár nekik, az ivóvízes lajt vizeletlangyos alja, és Balogh János, meg a kétszáz hold gyapot fele...

Megborzongott...

„Miért nézett rád az a kopasz fejű, nagy orrú kis ember, öregem? Különben anyagkönyvelő maradhattál volna, a s tíz mázsa zab akkor is annyi, ha a zsák szájával jobbra, mintha balra fekszik...”

Azért valamit mégis csak mondania kellett:

- Dolgozzanak rendesen, a normát és a bért minden reggel közlöm. Az ellátásukért mindent megteszek, amit tehetek. Szállásoljanak el. Berendezési tárgyakat, szalmát már küldtem. Gondoljanak a rendőrhatalósági előírásokra. A mai napjuk órabéres. Vizszontlátásra reggel, a gyapottáblán!

És sarkon fordulva elszégyenkezett onnét...

- No, te cigányvajda! – Viccelte Pista bácsi, a maga is kulákrendű, létramagas főállattenyésztő, amikor a seregszemle után az irodában találkoztak. – Bizonyosra veszem, hogy megválasztottak...

Buckó bácsi a gyomrából nevetett:

- Miért sértegeti, Nagykun elvtárs? Gróf Balogh János öméltósága, a rózsápusztai gyapotkirály!

Egy-két napig ezen is kacagni lehetett. Ahogy azon is, hogy a vérbajos cigánysuttyók napnyugta után a deszkabudi környékén megvisongatták a „méltóságos pinucikákat”, míg a szomszédos Lestyán ökrész emberségből reájuk nem uszította a kutyáját. Hanem a gyapot is sorolt. Lehetett volna sarabolni. De csak lehetett volna, mert a pestiek a gothai almanachot, a világpolitikát, meg a rangsorukat vitatták, Jakab Jóska nyája ürgére vadászott, s a forgóól maradt semlegesnek, merthogy nem volt mit felmérnie...

Baloghot a főagronómushoz kergette a tehetetlensége:

- Mit csináljak, Gyurka bátyám?

Legfeljebb visszamarhatott:

- Pelenkát ne rakjak alád?

Már az ő apja, apósa is kitelepített volt valahol. S ha mellén díszlett is a „Kiváló Növénytermesztő” jelvény, mi mást mondhatott volna? Hétezer holdon gazdálkodott, a gyapoton kívül, annak is földre nyomta a gondja. S az erőszakolt pamutnövény tüskéje, meg a miniszteri leckéztetés akkor is az önérzetébe szurdosott, ha eredmény esetén prémiumot remélhetett érte...

- Rosszallják a helyet, a környezetet, az ellátást. Minden nap beléjük csipked valaki.

Rendőrrel mégsem terhelhetjük őket!

- A te dolgod, öregem. Legfeljebb szakmai tanáccsal szolgálhatok!

Jött a belügyes körzeti megbízott, a szervezett besúgók írásos jelentése miatt. Úgy adták át, mintha tüzet kérnének, vagy adnának, de hát nyílt titok volt ez, ha nem is merte „észrevenni” senki. Baloghhoz is odasündörgött:

- Mi újság, gyapotmester?
- Nem tudok semmit!
- Dolgoznak ezek a piszkos burzsujok?

Nyílt parasztcán a gyűlölet és a janicsári hatalom kergetőztek az eltorzító fintorok izomrángásai között...

- Most szervezzük őket...
- Tudjon róla, hogy vannak kényszermunkások is!

Úgy menekült már önmaga elől is, ahogy csak tudott. A kantineba: „Hankó komám, mérjél már egy deci szilvát!” Nagynyugta után: „Gyere, Gulyás Mari, szépen süt a hold! Azt hallottam felőled, hogy Csudafalváról azért jöttél el, mert sok volt a gavallér, de... Nézd, sorol a gyapot! Kapálni kéne! Édesapámék szövetkezete széjjelugrott Sztálin halálhírére, meg az első Nagy Imre-i szóra, de a közös adósságokat fizetni kell... Rámegy a keresetem... Szorul a nyakamon a hurok... Gyere már, te lány feledtesd a bajaimat!”

Másnap Jakab Jóska, a cigányok elsője odasündörgött hozzá:

- Mondanék én magának valamit, intéző úr!

Először háromszor is reászólt: „Nem vagyok én intéző, Jóska bácsi, úr se”, de azután ráhagyta:

- Hát mondja, hallgatom!
- Menne itt a munka, csak gögyi kéne hozzá!

- Micsoda?
- A hangosrádió, ami a központban ki van akasztva az ákácára, mindég a munkaverseny sorolja. A fülünk is zúg már tőle. Mi lenne, ha a cigányok is versenyre hívnák a grófokat? A gyapotfű meg lenne kapálva, az emberek keresnének, maga is jól járna, én is. Vajda lehetnék, botos vajda, mert ahol ennyi ember dolgozik, ott botosispán is kell, mint Bolza gróféknál.

De csúszós is vagy, te gyapotföld!

- Majd intézkedek, Jóska bácsi!

Bekerékpározott a központba:

- A cigányok meg a kitelepítettek munkaversenyt akarnak, igazgató elvtárs. Mi a véleménye felőle?
- - Elvileg helyes, de kérdezze meg a párttitkárt, meg az üb-elnököt is. Szakmailag a főagronómus illetékes...
- Mi legyen, Gyurka?
- Én csak szakmai tanácsokkal szolgálhatok !A gyapotot sarabolni kell. A belügy naponta érdeklődik, mert szabotázst szaglász!
- Mit tanácsol, Fogoly elvtárs?
- Én most asztalos vagyok!
- - Mi a szakszervezeti álláspont, Buczkó bácsi?
- Jobb, ha versenyeznek, mintha hencseregnek, nem?!

Vissza a cigányszállásra:

- Mehet a kocsi, Jóska bácsi!

Az értelmesen ravasz cigányember azonban szemközt kacagta.

- Nem úgy van az, hogy bele, mozgatni is kell! Szóljon nekik az intéző úr, mert engemet pofánrehegnek a grófok!

Volt azoknak ezen kívül is bajuk-gondjuk elég. Nyomorúság, félelem, piszok. Napi harc a módosparasztokkal – most ugyancsak jogtalan koldusokkal -, akikre rátelepítették őket. Csodaváró álmok, szalmán hencsergő reménytelenség. Családbomlások. Álbarátság a falusi kispolgárokkal, akiknek tetszett ugyan a méltóságos pertuság – még jól is jöhet a rendszer bukása esetén -, de ugyanakkor kiszolgáltatottságukban, tehetetlenségükben le is nézték őket. Szégyenletes botrányok, melyeket már nem rejtett el a világvárosi dzsungel. A hunyadfalvy plébános hajnalonta talicskán tolta haza a tökrészeg Ancika bárónőt, és Dr. Fuhrwesser, a kábítószeres orvos – Doktor Borzalom, ahogy Sooky Norbert, az egyik írogató fiatal deportált elnevezte -, combtőben várta a gyógykezelések árát. És ezeket mindenki tudta. Dehogyan is volt kacaghatnájuk.

Balogh Jánosban mégis csendeske szégyenkezés fészkelte. Nem lovagi torna ugyan a munkaverseny, de nem is az, ami itt készül. Mégis bele kell kapaszkodni. A fű gyorsabban nő, mint a gyapot. Azok is versenyeznek...

A jogfosztottakhoz szégyenkezett:

- Legyen szíves egy pillanatra, tábornok úr!
- Parancsoljál, kedves öcsém!

Az árnyék nélküli mezőn, a vizeletlangyos lajtvízen, a dülövőégi romos tanya bolhás szalmáján kipárázott már a gögje. Odalett véle a lampaszos felsőbbrendűség is. Fogcsikorgató alázattal – sőt némi tisztelettel –, tegezte azt, akit tegezni merészelt, mert az együttérzés jelenlétét érezte benne, és ezt valahol, bevallatlanul még hasznosnak is remélte. S ő, a valamikori Dózsa-hitű mégsem mondhatja néki, hogy: „Nem őriztünk disznót, méltóságos uram, hogy merészel tegezni?!” Mert ő őrzött gyermekkorában, a vezérőrnagy nem, s lám, most ember létükre őket őrizik, kondába kényszerítve...

Inkább szelíd-rábeszélősre lágyította a hangját:

- Munkaversenyt indítunk, tábornok úr, önök és a brigád másik fele között. Kétfelé osztom a területet is. Szeretném, ha vállalnák!
- - Cigányokkal versenyezzünk?!
- Azok is emberek, tábornok úr!
- Idegen nekünk ez a munka, meg ez a verseny-cirkusz is!

A kés sem kegyetlen azért, mert néha vágnia kell...

- Nem gondolja, hogy ezzel a magatartással talán a kitelepítőiket igazolják? S hogy a szabadulásuk idejét is befolyásolhatják véle?

Az öreg katona nehéz gondba esett...

- Egyébként a részlegüket ön vezetné. Sokkal többet kereshetnének, és lehet, hogy szabadabb mozgást is elérhetnének a rendőrségnél.

Kengyel tábornok cigarettaszívásnyi gondolkozási időt kért. Összebókolt a Tisza-vő őrnaggyal, az öreg bankossal, meg egy svábnevű hercegnővel, s szinte-szinte reménysugárzó arccal tért vissza:

- Vállalom öcsém!

Még akkor délután rajokba szervezte társait, s az élükre a rangidős szigorú betartásával parancsnokokat rendelt. Ebből az következett, hogy például az öreg ferencjós-kás bankárt, a három diplomájával, meg a félvilág leghíresebb lószakértőjét póttartalékos honvédekkel kellett előléptetnie, merthogy sohasem voltak katonák. S mert a nő raj élére is tisztos kíváncsított, kinevezte hát törzsőrmesterré Tisza grófnőt. S mindezek után úgy vonult az élen a romos tanyaszállás felé, mintha néhai hadosztályát vezényelte volna. A csintalan fiatalság

összesúgott a szaka végén s amikor a Sztálin-kegyszobor iránt az élről szóló nótát rendelt, a harmadik gimnáziumi osztályból deportált Vöröss fiú bele is vágott, kérlelés nélkül:

Kengyel Berci katonája vagyok,

Legszebb katonája...

Az eredetije Horthy Miklóst idézte, így hát Buczkó bácsi, aki csak a melódiáját hallotta, mert távol gyakorolta a peripatetikus bölcsességet, a szakszervezeti irodába rohant. Meghallgatni Szabad Európa soros híreit, mert nem tudta mire vélni a nóta feltámadását...

Reggelre Jakab Jóska rézpitykés feketében, rogyós csizmában, vajdabotosan tért meg Krakkóból s alig harsogta el a központi sziréna a munkakezdés jelét, úgy nekiláttak a kapálásnak, hogy a csillogó délibáb is hátrébb költözött dülőhossznyival, nehogy bepiszkítsa a ragyogását a por.

Délire a „grófok” vezettek. Uzsonnára fej-fej mellett meglett a norma. Este Jakab Jóskaék vitték el húsz sorral a pálmát, ami a reggeli szirénázásra mínusszá változott, merthogy a kitelepítettek a hajnali kelés és húsz hólyag árán helyreállították a becsületüket...

És így hullámozott a verseny az utolsó gyapotsorig, s a hónap végéig, amikor a mezítelen cserjékre orvul rárontott a fagy. Ami azt illeti, könnyű dolga volt, mert a kopasz fejű, nagy orrú kis ember nem csomagoltatta a vetőmaghoz a közép-ázsiai meleget s a tervhivatal sem utalványozott minden egyes növényre egy-egy hosszúszerű jégergatyát...

Újra vetették. A civilruhás belügyes kártételt szimatolva naponta körülmotorozta a gyapottáblát. Gyurka főagronómus a sárga földig lemarta a statisztikus Kricsmarek Lacikát, mert egy nappal a határidő, meg a fagy előtt elküldte a győzelmi jelentés. Az igazgató megkérdezte az éppen asztalos párttitkár, van-e valamiféle eszmei tennivaló...

- Mi lenne? – tolt a nagyológyalut Fogoly elvtárs.
- Hátha ez a Balogh, meg a deportáltak...
- Azt hittem fej is van a micisapkád alatt! – csattant fel a párttitkár. – úgy gondolod, hogy Eisenhowertől kérték ezt a fagyot IKKA-csomagban? Hagyjátok már békén azt a szerencsétlen Baloghot...

Azt nem mondotta hozzá, hogy vizsgára készül, nagyon nehéz a politikai gazdaságtan s éppen a gyapotkirály fordítgatja néki magyarázó szavakkal a mindennapi gyalogjárók nyelvére...

A világvége mégsem vert szállást Rózsápusztán, s a gyapot-teremtette jólét sem sántult meg a gazdaság portáján, ha fokozatosan inaszakadtából is lett körülötte az ország. Jakab Jóskaék egyre sűrűbben táncoltak, dajnároztak a kantin körül: "Igyál Maris, van még bor a kancsóban..." Sárga kocsi, kulcsos szerszám..." S közkívánatra igencsak a rókatáncal szegték: „Róka, rókatánc, a hasadra ránts..." Vastag volt a "kuperta", futotta. Teleki gróf, a Münchenben tanult festőművész, ötvenesekért rajzolta a kocsisokat, traktorosokat. A

„marsall” – mert az akasztófahumor előléptette Kengyel vezérőrnagyot is -, dicsekedve írhatta New York-i fiának „Képességeim előtt az ellenség is meghatja az elismerés zászlaját!”

A távoli vasútállomásról nagybátyus bihari parasztasszonyok gyalogoltak a deportáltszállásra. Százasokkal, hízókacsákkal, vajjal, tojással, féldisznókkal, lopva kézcsokokkal törlesztették a grófnőnek a geszti földek árát, amit ingyen mért alájuk a földosztás. S amit a huszárőrnagy-férj a füzetkéikbe igazolt, olykor nagyylelkűen is: „Az utolsó részletet Bivajos Kovácséknak elengedjük, ugye szívem? Mindig pontos fizetők voltak!” S a kifizetett földjével együtt szövetkezezi tagné ezt is alázatosan megköszönte...

Minden nap kiharancsolt valamit...

Buczkó bácsi összeszúrta a levelet Zizával, a boszorkánycsúnya takarítóleánnyal, s ezért a csendes Buczkó néni papuccsal kalapálta mindkettőjük fejét. Kékmonoklis Buczkó erre Baloghnak, a gyapotkirálynak esett:

- Rosszakat hallok magáról, szaktárs! Hol itt, hol ott bujdosik azzal a bérelszámolóval. Nem fél, hogy megüti a bokáját? Elvégre a szocialista erkölcs se tűrhet el mindent!

Balogh csendes „megértettem”-mel vette tudomásul. Éppen az előző nap utasította el a civil-belügyes sokadszori beszerzési kísérletét: „Legyen az informátorunk. Mindössze heti egy hangulatjelentést kérek. Nem bánja meg”: S ezért a fizetségért: „Ne féljen, gondom lesz magára!” Amihez a távolról figyelő Gyurka főagronómus ezzel csatlakozott: „Hát ezekkel is jóban vagy?!” Most meg az öreg Buczkó...

Szerencsére a riadozó természet hamar begyógyította ezeket a sebeket...

Ütközött a búza bajusza. Kamaszodott a tengeri. Úgy kéklott a lenvirág, mint a szláv leányok szeme. S a munkálkodók újra elfáradtak, mielőtt az előző fáradságukat kipihenhették volna...

A „marsall” reggelente csuklógyakorlatot tartott, hogy a harckészséget növelte, s az egyik alkalommal összeesett, szívtrombózist kapott az öreg ferencjós kás bankár...

A gyapot ismét sorolt, és port vetett sorai között a „munkaverseny”. Azután virágzott, amit a magburok megpattanása követett volna, ha meg nem előzi a dér. Így a páncéljában szüretelték a „fehér aranyat”: Milliókba kerülő, sebtében felhúzott szárítóban szárították. Kézzel fejtették s a tervet decemberben osztály nélküli szeméttel teljesítették. Ami a világpiaci ár tízszeresébe, és a gyapotkirály két fehér hajtincsébe került...

4.

Június közepén, amikor már majdnem kétharmados a nappal, az éjszakai egyharmad olykor nagyon sötét mégis. Hatalmát az a sugárzó egyszemű Csepel 125-ös motorkerékpár sem törli meg, mely az élüzem csillaggal koronázott Sztálin-kápolna mellett elsuhant a vörös kőlábakra emelt díszkapu felé. Éppen csak átrohant rajta.

Sonkoly bácsi, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőr azonban majorkerülés közben idejében észrevette s reászólt néhai puli gubancos fiára:

- Maradhass, nehogy az anyád sorsára jussál!

De a kutya leült, és panaszosan sírt a motor után, amiz az öregember félreértett.

- Mi bajod? Mennek, hát mennek! Olyan lázas mostanában ez a világ, mintha sós vízen élne. Gyere, kerüljünk inkább!

A motor is került, kanyart került, s hátulsó utasára a gazdaság központjában is reákerült a szó sora. S ha nem is a szó, hát a gondolat, a hazugságra ritkábban nyomorodó, ami éppen ezért olykor emberhez méltóbb is...

Nagy Adorján igazgató odahajolt Fogoly elvtárshoz, aki munkaidő után párttitkárként nyikorgatta a széket.

- Ki halott már ilyen? – kergette műfelháborodással a gyávaságát. – Munkaverseny az osztályellenség és a cigányok között! Fegyelmi úton kellett volna elbocsájtanom

A hallgatag asztalos érezte az igazságtalanságot. Befelé kicsikét restelkedett is. De, ha már senki sem kérdezte idejében s önmagától sem vétózott, hát most is más deszkát gyalult.

- Azok a tintafosó újságfirkászok is ott vakaróznak, ahol semmi sem viszket. Meg volt kapálva a gyapot? Dolgoztak az emberei? Megkérdezett bennünket a versenykihívás előtt? Mért nem Flórit, a pocokirtót leplezték le, akit a megyei fejesek patronáltak hozzánk? Mielőtt a félmilliót bezsebelte volna! Aki az üres gázpatronjaiból friss levegőt pumpált méreg helyett a pockok lyukába, nehogy összepálljanak! Mért nem azt? Hiszen ott lakik a megyeszékhelyen, a szerkesztőség meg a pártbizottság szomszédságában!

A főagronómusi irodában Gyurka Nemcsák brigádvezetőt szidta a begyulladt szénakazal miatt. Majd témát váltva még jobban felcsattant, de már önmagát is korholta véle, kimondatlanul:

- Átveszed a brigádját, Nemcsák! Se seggrepacs, se emberevés, értetted? Az ötszáz holdat pedig bevetjük kukoricával...

Jakab József a cigányszállás udvarán beleköpött a tűzbe, melynek másik oldalán az asszonya zsákvarrófonállal a pitykegombokat erősítette a lajbijára:

- Emlékezzetek, milyen jót evett nálunk tavaly augusztusban? Csak amikor az a szarházi Tutka gyerek elmondta neki, hogy ürgepörkölt, akkor ejtette le a kanalat, és majd kihányta a belit...
- Rendes gádzsó volt! – felelte az asszony, s a többiek ugyanezt nótába mondták. Kevés szóval ember a cigány, azt, ami bántja kidalolja, táncolja inkább:

Szél fúj a hegy oldalából,

Olyan messzi fújt el attól,

Messzi fújt a jóanyamtól, jaaaj!

Mint a föld a csillagoktól, jaj-ja-ja-ja-ja-jaj!

Medve Ancsi az új gyakornokkal kacarászott a konyha előtt. A szomorú Gulyás Mari ugyanott az új építésvezetőt várta. Hátha azzal szerencsésebb lesz! Erzsébet, az elvirágzó leírókönyvelő – most már hétköznapi is nylonharisnyában -, az ágya szélén ülve Garami főkönyvelőre, a Szilvike utódjára gondolt. Aki nemrégiben leugrott a budapesti Continentál Szálló harmadik emeletéről, mert kiderült róla ez-az, s a pocokirtás-ügyben is krétás volt a háta. S talán ezért is, mert a kék egeket is az Erzsébet lábai elé szánta...

Szerencsétlen halállágeres Garami... Az figyelmeztette előre... az, aki a mai napon elment...

Ott kucorgott „az”, Balogh János, a robogó 125-ös Csepel hátsó ülésén, a Buczkó bácsi háta mögött, mert az elküldött dolgozónak nem jár hazaszállítást. Némi szégyenérzettel, emberségből viszi hát haza a köpcös ÜB-elnök...

A száguldás fodrozza, kavarja a levegőt, melyben zümmögő éjjeli rovarok röpködnek, a tanyák kutyái riogatják egymást, sorjában hunynak ki a fények s végül is csak a csillagok maradnak érve, mégsem tudod velük megfejteni a sorsod...

Buczkó bácsi túlkiabálja a motorharsogást:

- Nem fázik?
- Nem!
- Rám azért ne haragudjon!
- Miért Buczkó bácsi? Hiszen hazavisz...
- Mert én is mondtam, hogy jobb, ha versenyeznek, mintha hencseregnek...

Csend...

Harsog a motor s örvényei között foszlányokká tépelődik a gondolat...

Gulyás Mari februárban szólt, hogy baj van... „Késő!” – mondta az orvos. „Feleségül kéne venni” – súgta a becsületérzet. „Veréb vagy? – kérdezte a szomszéd gazdasági kolléga, akinél azelőtt a leány dolgozott. – Sokat tudnék mondani ezügyben, ha...” Talán mégis elveszi, ha az a mitugrász belügyes főhadnagy, a Mari bátyja, pisztollyal nem fenyegeti. Ha a saját szülei nem tilalmazzák annyira s egy kicsit jobban érdekelt a szíve... Aztán egy hétfő reggel telefonáltak, hogy a vérében lelték otthon s elvitte a mentő... Amikor visszajött, szemrehányást sem tett... Talán újra is kezdte volna... de a bátyja nem nyugodott... Mondta Mária, a Gyurka felesége, hogy civil nyomozók szaglászkoznak utána s az urának ez nagyon kínos... Ettől fogvást örökké láthatatlan szemek szúrták a háta közepét...

Buczkó bácsi megint hátrakiáltozott:

- Ha legalább azokkal a kikopott urakkal másmilyen lett volna... Az a veresnadrágos tegezte magát... A nőiknek szépeket mondott... Harcolt értük... Igaz, a cigányokért meg másokért is...
- Mindegy már, Buczkó bácsi...

Tudja milyen sorom volt nékem azelőtt? Három gyermekem pusztult el aprón, orvos nélkül... A megmaradtak kanászok lettek... Lejjebb, mint a házórizó ebek... Te, nyálás! Te, koldus! Az anyád rongyos istenit! Velem se különbül... A katonaságnál kikötöttek, mert visszaszóltam az őrmesternek... A fronton ez a Kengyel, a maga komája, volt a hadosztályparancsnokom... Dón... Nyári sapka, télen, kesztyű nélkül... Negyven fok... A visszavonuláskor meg felgyújtották a bundákkal, melegholmikkal teli raktárakat... Hát ezért nem fogtam én maga mellett, megmondom...

Csend...

Harsogta motor s örvényei között foszlányokká tépődik a gondolat...

A gyapotot háromszor vetették az idén, de mind a háromszor lefagyott. Az utolsó vetést tegnapelőtt beretválta le a fagy. Éppen a halott tövek között járkált, amikor az a tollgyalázó újságíró ráköszönt... Igénytelen, szürke fiatalember volt. Kérdezgette a gyapotról. Elvetélt dolognak, sőt véteknak nevezte, és ő, a balga, reáhelyeselt. Kitért belőle a százszor visszanyelt véleménye, hogy ez a föld második Bácska, majdnem félméteres humusszal... Az isten is kukorica alá teremtette s állattartásra, mert messze a víz... A falvakból elfogytak a hentesüzletek... Elüldözték a közös élére való, hozzáértő parasztokat... Kopasz fejű, nagy orrú kis emberek... ködevők... megszállottak és janicsárok tették bűnrészessé a földből kinőtt, faluhú kommunistákat is... Az meg csak bólogatott, reá-reávetett egy lapáttal s így köszönt el az aljas: „Köszönöm szépen, barátom, szervusz!” De azután a majort járta. Politikai vitát provokált a kitelepítettekkel, sumákkolt a vezetőkkel... És a mai Zaránd megyei Néplap harmadik oldalát telihányta epével: „A gyapotkirály és barátai!”, „Megcsúfolt munkaverseny Rózsapusztán!”, „Egy osztályidegen mesterkedései!”

Buczko bácsit ismét szóra bírta a hallgatása:

- Mihez kezd, mondja?
- Nem tudom, Buczko bácsi!
- Valamit pedig csinálni kell, mert leinternálják!
- Édesapámék kiléptek a szövetkezetből. Talán otthon maradok...
- Jobb most az ipari munka. Szólhatok a dobozi üb-elnöknek, beszerzi a fizikai állományba... Tudja, ez a nyomorult cikk... Később majd belopják a könyvelésbe...

Oda is való maga, mert nem viadalra született...

Csend...

Harsog a motor s örvényei között foszlányokká tépődik a gondolat...

A fitos adminisztrátor leány furcsán nézett reá, amikor délelőtt bement a központi irodába.

- Az igazgató elvtárs hívhatja! – mondta, miközben a frissen lakozott körmeit fujkálta.

Nagy Adorján előbb egy leragasztott borítékot nyomott a kezébe s csak aztán mondta fel a múlt évi gyapotbankett óta érvényes pertut:

- Nézze kérem, a gyapotnak vége, maga pedig máshoz nem ért... A jelek szerint ahhoz sem... De más bajok is vannak... Tudhatja... Jobb lesz, ha elmegy... Persze, hozzájárulással, hiszen mégis csak négy évig dolgozott nálunk... A felmondási idejére sem tartunk igényt...

S az asztalon kiterítve a Zaránd megyei Néplap...

Csend...

Harsog a motor s örvényei között foszlányokká tépődik a gondolat...

- Marhaság ez a gyapot! – mondja Buczkó bácsi, hájasan szuszogva. – Én előre tudtam, de kérdezett engem valaki? A szakemberek dolga... parancsra! Én padig vagyok, mert üb-elnök is kell. Senkit se bántok. Segélyt osztok, és nem szarok a küszöbre. Még az ártatlanul Recskre hurcolt fiamért se mertem kinyitni a bicskát, és azóta se áll velem szóba. Így van ez, elhiheti...
- Elhiszem, Buczkó bácsi...

Csend...

Harsog a motor s örvényei között foszlányokká tépődik a gondolat...

Az esőköpenyt meg a gumicsizmát vitte leadni a raktárba. A tűzoltólajtból Pajó gyerek dugta ki a fejét. Már iskolás, de még mindig ő a hunyó...

- Nem látta a többieket, Balogh bácsi? – kérdezte.
- Nem, Pajó
- Igaz, hogy elmegy?
- Honnan tudod?
- Mondta délben apókám, hogy magát is megverte a bogaisten, mert nem intézte el azt a zabot, amiért leváltották a magtárból. De mamóka jól összeszidta. Azt mondta, hogy: „Kieghetne a két szemed, Janó, hiszen most is a gatyájában jársz, amit a gyapotutalványra kaptunk!”

Ebédnél Burnyesz, a főszakácsnő, ismét kivigyorgott az ablakon:

- Úgy látom, mégis csak rokona volt az a vizét Balogh Hugó!

Azután Jakab Jóska jött szemközt.

- Mink is elmegyünk, intéző úr – mondta vállon veregetve. – Azután megnézheti magát ez a hálátlan gazdaság. Maga meg ne búsuljon. Verés után mindenkor jobb, mint vers előtt!

Így múlt el a nap. Június közepén, amikor már majdnem kétharmados a nappal... A „marsall”-lal ugyancsak a konyha előtt találkozott. Két emberével, a fél tagjára béna

ferencjós kás bankárral, a Tisza-vő őrnaggyal, meg egy nagy edénnyel vacsoráért jöttek. Teljesen lekopott már a nadrágjáról a vörös sáv, de a szavairól még nem.

- Nem felejtjük el a tisztességedet, öcsém! Eljöhet még az idő! Addig is, írok New Yorkba, a fiamnak, hogy küldjön neked egy IKKA-csomagot!

Az öreg bankárnak sírósan reszketett a szája s a huszártiszt mindössze ennyit mondott: „Szervusz!” Igaz, hogy a lovaglósizmája két sarját is összehaptákolta hozzá...

Naplementére összepakolt, és várta, hátha Gyurka kocsit adna, vagy autót, hogy hazamehessen véle... Hanem a főagronómus ügybe sem vette...

Csend...

Harsog a motor s örvényei között foszlányokká tépődik a gondolat...

Buczko bácsi önként kínálkozott. Lehetséges, hogy Fogoly pártitkár szólott néki, mert először az ment oda hozzá búcsúkézfogásra: „Több szerencsét, Balogh elvtárs!” Ha azonban így is történt volna, Buczko bácsi mégis megtoldotta önmagával. Legalább ennyivel: „A munkája az kellett, ugye, meg a plecsnije? No, jöjjön, én legalább hazaviszem érte!” Gulyás Mari egyedül kísérte ki, egészen a motorig. „Ne haragudj, te leány!” „Te se, Jancsi!” S aztán el a Sztálin-kápolna mellett, a két vörös kőlabas kapu alatt szemközt a számonkérő ismeretlennel...

A kőrösmarti Kálvária után sűrűsödni kezdtek az útmenti komor tanyák...

- A falu szélén tessék megállni, Buczko bácsi!
- Mindjárt ott is vagyunk!

Kurta iramodás, és ez az „ott” „itt”-é lesz...

- Hát akkor itt is volnánk!
- Köszönöm, Buczko bácsi!
- Jó szívvel! Amit mondtam, megmondtam!
- Azt is köszönöm. Jóéjszakát!
- Jóéjszakát!

Csend...

Harsog a motor s örvényei között foszlányokká tépődik a gondolat...

Nagy kalap a csillagos ég. Mindenki elfér alatta. Sonkoly bácsi, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőr is, aki a Balogh-elcsapás hírével, meg a gubancos pulival az első bakterkör végére, megint a konyhához ér. A kutya leül s ismét felnyüszít a csillagos égre...

Az öreg lehajol és megsimogatja a fejét...

- Tudom már mi a bajod – mondja. – A csontot siratod, meg azt a gyapotost, aki minden nap összegyűjtötte neked az asztaláról... én is sajnálom, de hát így van ez, Fickó... A

sorsa hol jól tartja, hol koplaltatja az ember... Ne féljél, mink szerencsésebbek vagyunk. Mert ameddig állami gazdaság lesz, addig bakter is lesz, annak meg kutyája... Az ilyen vattafüves divatokat meg sodorja ide, viszi vissza a kergető szelek járása...

Nagy kalap a júniusi ég. Van, aki alszik, van, aki sóhajtozik, eszik, iszik, él, hal, gyűlöl, szeret, de mindenki elfér alatta. Van, aki jön, van, aki megy, van aki sír és van aki nevet...

Balogh János megy a néptelen sötét utcán. Az arcán két nagyapós cseppben végiggördül a könnye. Nem törli le...

Hiszen ezzel sem lesz az a négy hosszú esztendő túlfizetve...

5.

Augusztusban hátrázik ugyan már a nappal az éjszakával való felezés felé, de azért még felülmúlhatatlanul szép hónap ez a nyolcadik, bőmarkú és gazdag. Tele illattal, a frissen csépelte gabona szagával, a tejesedő tengericsövek, virágzó maglucerna lélegzetével s reménységgel. Ami olykor több is, mint a megvalósulása, hiszen a reménységnek szivárványszínű szárnyai vannak.

De augusztus más, lelkileg tápláló jelképekben is gazdag. Az ő portáján díszleg az esztendő öt Istvánjából kettő, s a második, a huszadikai, melyen alig ünnepli a nevenapját földönjáró ember, egyenesen háromemeletes. Az országépítő szent király nevenapja az alap, a nemzeti lét majd-ezeréves fundamentuma. Rája épül az új kenyér jelképes szállása s legfelül a jövőbemutató jelenünk tízparancsolata, az alkotmány, mely a magyarok új rendjét testesíti meg.

Ünnep is. Szép pirosbetűs, amilyen a vér, mint amilyen a zászlókon lobog s Rózsapusztai Állami Gazdaság két vörös kőlábra emelt díszkapuján, meg a bekötő útjának két oldalán. Váltakozva az egyszínű és a nemzeti hármás. S mert az ünnep akkor szép igazán, ha sokszínűben pompás, kék az ég, zöld a természet, pasztell az összemosódó, délibáblebegtető távol, fehérek és sárgák a falak. De színesítik az emberek is. A szoknyások ruhája majd annyiféle, ahányan vannak s a férfiaké, mint a jó zsíros rózsási föld, melyen élnek és meghalnak...

Sonkoly bácsi, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőr is feketében bakterkodott az éjjel, merthogy nem volt érkezése hazamenni, aludni reggel. Fontosabb feladat várta. A konyha mellett nyúzza a bográcsba való juhokat, csak a Fickó kutyája nyelvel hétköznapló bőrében a magtárépület húsán. Olyan telten béllal, nemtelen belsőséggel, amilyen a levegővel telefűjt duda. Oda is mondja néki készenés közben, amivel a fáradságát sózza: „Ugye Fickó, nem bánnád, ha minden harmadik nap Szent István király lenne?!”

Fickó nyelvel. A szakácskodó juhászok, meg a konyhakörnyék ünneplős szájtátói nevetnek, merthogy ők sem bánnák. Az ünnepséget délelőtt tartották. Meghozta a sokadik

élüzem-csillagot, a nagy vörös vándorzászlót s a sok-sok ezer forintokat, amik még több borítékba osztva azóta is a belső zsebekben lapulnak. Még inkább az asszonyok kézitáskájában, nehogy szeszes fővel, fűvel-fával gavallérkodjanak a férfiak. Akiknek netalán nem jutott belőlük, az ebédbirkából, cserkeszöllői kadarkából, a Himnuszból, Internacionáléból, szónoklatokból, tapsból annak is jutott. Miért ne lenne hát mindenki vidám? A vacsorából is jut majd a bográcsok jó szaga máris, s a csipkesori fúvósok recsegő zenéjéből is, amire Jakab József, foltos feketében, pitykés lajbiban ugyancsak biztatja a mezítlábait.

Krakkóban, a magam falujában,

Leesett a kalapom a sárba,

Leesett a kalapom a sárba...

Színes-rongyos népe körülötte tapsol. Hajnalodva követi a melódiát. Az ünneplős kocsisok, tehenészek, műhelyesek nevetve nézik őket. A gyerekek a szájukat eltátva egyenesen bámulják. Mára a rozsdának adják a tűzoltólajtót, egye nyugodtan. S a vontatók, gépkocsik a környező falvakban lakó családtagokat hozzák, hogy az ünnepből lehetőleg ne maradjon ki senki. Aki pedig mégis kimarad – mint a gyapotkirály, akit elkergettek, vagy a szabadköltözködési jogukat visszanyert „grófok” -, azokat ott áldja-verse az Istenük, ahol vannak. Maradjon ma távol az emlékezetük is, a tegnapi meg a holnapi gondokkal együtt. Minek komorodna el tőlük az, aki amúgy is ritkán vidám?

Gulyás Mari a hosszúnyakú építésvezetővel sétál a munkásszállás felé. Kéz a kézben, nem bujkálva már, hiszen jegyesek. Medve Ancsi a gyakornokkal onnan sétál visszafelé, ami szintén nem csoda senki előtt, mert sülve-főve együtt járnak...

Tomay Ábris, az Állami Gazdaságok Lapja cingár, pápaszemes szerkesztője Dajkát, a főagronómus hátasát lovagolja, fogadásból, szórén s a majornézésből megtérő vezetőket felszabadultan, előre kikacagják, mikor nyalja meg az anyaföldet.

Középen a kopasz fejű, nagy orrú kis ember, az ország miniszterelnöke. Mellette főagronómus Gyurka, munkaérendemes feketében. Körülöttük az igazgató, Fogoly Márton, a mai ünnepen nappal is párttitkár, Buckó bácsi, a köpcös üb-elnök, a megye, a járás, a község, a szomszédos gazdaságok meghívott képviselői, meg a főember uszálya, azzal a telivér szép színésznővel, akiről senki sem kérdezi, mindenki sejti, kije-mije néki.

Tormay Ábrison porcelánnadrág, fehér panamaing, s ahogy vágára böködi szandálja orrával a ló hasát, a nadrágja szára leng-lobog s a hátrafésült művészhaja is...

- Vigyázzon, Ábris – csicsergi a színésznő -, nehogy világrekordot döntsön!
- Ne féltsen engem, Klárka! – kiáltja lihegve a lovak, s a kopasz fejű, nagy orrú kis ember a hosszú homlokát ráncolja: „M az ördög, ezek ilyen jóban vannak?”

Az ünnep fővendégei nevetnek. A ló vágat a nagy gödör fel, amiről azt tartja a néphit, hogy Rózsa Sándor földalatti istállója volt valaha. A konyhakörnyéki báméskodók is a

hátukat mutatják már Jakab Jóskának. Nézik a vidám urakat. Csak Szergej, a Gyurka lovásza dühös: „Újra csutakolhatom Dajkát az ablakszemű tintafosó miatt!” De dühös a Fickó puli is, mert véletlenségből fejbodobták egy birkabőrrel. A lódobogásra felugrik, kettőt-hármat vakkant, és nagy csaholva nekirohan a békanyálas gödröt kerülő lovasnak. A ló megriad, vet egyet a terhén és Tomay Ábris ívben repül a pocsolya közepébe. Jó mélyre. Úgy tápáskodik ki belőle, pápaszem nélkül, békanyálas-mocskosan, ahogy az iszapkotorász bűvárok a mélyből.

- A szemüvegem! – hajladozik majdnem sírva. – A négy dioptriás Zeiss-üvegem hol van?

Dajka égnek lengetett farkkal rohamozza az istállóajtót. A báméskodók nevetnek. Pajó gyerek ledobja a kiscatyát, és a pápaszem után merül. Sonkoly bácsi pedig, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőr mosolyogva feddi a büntudattal hozzáoldalgó kutyát:

- Látod, te bolondos, látod? Mindig rosszat sugdos a füledbe az ördög, te pedig hallgatsz reá!

Öt óra múlt, s a nap delelőre fordul...

- No, maga is jól megjárta, ördöglovas! – mutogatja hófehér fogsorát a miniszterelnök. – Mégsem viszem el a Don-vidékre, hátha csúffá teszi a kozákokat...

Körkacagás...

A csipkesori trottyosok éppen ezt a nótát fújták: „Ezért a legényért nem adnék egy krajcárt...”

A megfürdetett úrlovast Mária, a Gyurka felesége átöltözni vezeti s az igazgató vacsorát javasol, hogy alkonyatra a borosüvegek sétaterei lehessenek az asztalok, a homályosan megvilágított udvar pedig a táncé...

A kopasz fejű, nagy orrú ember elé porcelán levesestálban teszik a színhúst. A leve zsír, haragos a paprikától, s az íze olyan, hogy jóllakottan is evésre csábít.

- Nagyon jó, kitűnő, Gyurka! – dicséri a főagronómusnak, s azzal külön is, hogy a keresztnevén szólítja. – Hiába, a magyar konyha külön színekkel, zamattal járul hozzá a nemzetköziséghez!

A fővendégek esznek, s a jussukra váró százak nézik őket, míg elénk is teli tálak kerülnek. A csipkesoriak már andalító hallgatókat fújnak. A pesti színésznő dúdol: „Volt szeretőm, tizenhárom...” S Jávor Pál duhaj dzsentrifilmjei jutnak eszébe, csitrikorából...

A kopasz fejű poharat emelve szónokol:

- Az átmeneti nehézségek nem téríthetik le azokat a győzelemhez vezető útról, akiknek nemcsak hite, világnézete, de... izé... önálló koncepciója van... Az ellenség meggyengülve is ugrásra kész... Nem elég tehát csupán a politikai győzelem, ezek

mellett az ingadozók, a bizonytalanok meggyőzése, és a természet legyőzése a cél... És, ti ebben, elvtársak... világítótornyok, ahogy a szovjet tovarisok mondják... majakok vagytok!

A végét elköhögi, mert a cseresznyepaprika a torkába mar...

Poharak csendülnek...

A nagy gödör partján nőtt rokkant akácfák alatt nekiszomorodott szlovák kulákok dalolnak. Köztük Janurik Misó, akinek az apósáé volt ez a tanya...

A legkissebben is legnagyobb rangú kopasz végre legyőzi a békétlen torkát:

- Hol vannak azok az elvtársak, akik ezt a... pörköltet főzték?

Odahívják a négy juhászt, meg Sonkoly bácsit, az ősmagyar nevű szlovák éjjeliőrt.

A kis ember koccint velük:

- Kedves egészségükre, elvtársak... Nagyon finom volt a vacsora...

Mondana többet is, de Janurik Misó, meg a gödörpartiak a tótnyelvű Kossuth-nótával beléfojtják a szót:

Kossuth Lajos nás pán otec,

Tedi bude vojna koniec,

Kedi bude vojna koniec?

Ked za hinie kazdy nemeč!

Erre egy-egy halk „köszönöm”-mel kezét nyújt nekik rendre...

Sonkoly bácsi az agyongázolt kutyára gondol, s megmásítja bévül az egészségre vonatkozó hangos jókívánságot. Fickó helyeslően dobol hozzá a farkával gazdája csizmaszárában...

A megtiszteltetek belekortyolnak a csendbe s mehetnek is, mert a közfigyelem lesiklik róluk...

- Mit szól a gazdaságunk fejlődéséhez, miniszterelnök elvtárs? – kérdezi Gyurka s felidőzik benne az a bizonyos raport.
- Példaszerű... majdnem merőleges a grafikonon... Nem is gondoltam volna... A munkátokból csak a fantázia hiányzik... A nagy példák követése... A veszélyt is vállaló kísérletezések... Az álmok...

A színésznő új bundáról álmodik...

Tomay Ábris főszerkesztő uram idétlenül oldalog Gyurka bő ruhájában. A főasztalnál nem talál helyet. A boroskamrába megy, s bánatában úgy berúg egy félóra alatt, hogy a csapatot is ledér nőszemélynek nézi...

A kocsisok honosított székely népdalt zengedeznek. Csiki József agronómustól tanulták, aki Madéfalváról hozta a pacsirtahangú hegedűszóval kedveltette meg velük. Csak a „rozmaring-erdőt”, meg a „csikrákosi hajtókertet” helyezték át benne ismert környezetükbe, hogy teljességgel az övék lehessen...

„Elveszett a kispej lovam a kákai nagyerdőben,

Megkopott a rámás csizmám a nagy, hosszú keresésében!”

„Ne keresd a lovad, be van az már fogva,

A rózsási nagy karámban szépen szól a csengő rajta...”

A kopasz fejű kisember sofőrje Medve Ancsit keresi a régen megígért képeslapokkal. Meg is találja a gyakornok ölében, át is adja, még sincs, akit alkony utáni sétára hívjon...

A faggyús levű birkahús megüli a gyomrok fenekét, s aki nem szokott hozzá, abból ki is kívánczik...

- Fantázia... képzelőerő... álmok, Gyurikám! – ismételteti a nagyorrú főfő, és feláll. – Csak maradjanak az elvtársak! – mondja sietősen. – Levegőzők egy kicsikét, lehetőleg egyedül...

De azért a társasága csak feláll, s az a névtelen civil, akiről mindenki tudja, hogy a gorillája, diszkrétan követi is. A többiek inkább csak sündörögnek...

A háromajtós illemhely előtt sorban állnak az emberek. A levegőző oda se megy, sarkon fordul, és lépteit szaporázva megindul az ötszázholdas lefagyott gyapottábla felé, amiben nagyon hiányosan kelt ki a kukorica is. A két vörös kőlábra emelt diadalkapu alatt már szalad, s névtelen civil kocogva követi...

Mire Nagy Adorján igazgató, Gyurka, a főagronómus, Fogoly elvtárs, a párttitkár, Buckó üb-elnök, meg az uszály tagjai a tetthelyre érnek a kis ember éppen az utolsó gombját gombolja. Kicsikét zavarban van, karjait tárogatja, majd, most már kényelmesen sétálva indul előttük a foghíjas tengeritáblán...

A szomorkás jókedv lemaradozva kíséri őket...

Legyen úgy, mint régen volt, Süvegelje meg a magyart,

Legyen úgy, mint régen volt, Mind az oláh, mind a német, mind a tót...

Tolakszik elő Tomay Ábris részeg ordítózása a „Kondorosi csárda mellett” hullámzó aranyjánosi melódiája alól...

A kisember „visszakapcsol”:

- A képzelőerő... az álmok... Gyurkám!

S éppen a legalkalmasabb helyen, mert a dülő derekán néhány magányos gyapotcserje búsul. Valóban álomszámba megy, hogy túléltek a háromszoros fagyot...

Az elől járó megmerevedik. Egymást kergetik lázas gondolatai: „Ezek már meghonosodtak... magot hoznak... jövőre kicsiben... azután nagyban... s végül országosan...

A cserjék telis-tele virággal s az ágacskák finoman ingadoznak a lágyan lendülő szélben...

Szinte kiabálja:

- Látod, Gyurikám?!

Nyugaton vörös színfüggönnyel fedve az ég, mely mögé a nap parázslabdája begurulni készül. Keleten fellegek sorjáznak. Egyet-egyét villámlik is. S a déli égszeglet szintén fodrosodik, mint amikor időváltás készül...

A kopasz fejű, nagy orrú kis embernek ideges a hangja, de azért rejtett ujjongás fészkel a mélyén...

- Volt itt valami gyapotagronómus – mondja elgondolkodva. – Ha jól emlékszem Baleknek, vagy micsodának hívták... Mi van vele? Miért nincs itt?

„Az látott gyapotot Üzbegisztánban... ez is az ő műve... majd azzal...”

- Felmondtunk neki, miniszterelnök elvtárs! – feleli kézdörzsölve Nagy Adorján igazgató. – Rongy fráter volt, kicikkezte a megyei lap is!

- Segédmunkás az Akasztói Állami Gazdaságban! – egészíti ki Buckó bácsi. – Én helyeztem el!

- Távoli nóta rímel a távoli tényre. Vagy a várhatóra is?

Szedd össze a sátorfádat,

Látogasd meg az anyádat, nye, hó nye...

A gyapotrajongó liheg:

- Kár volt! Felelőtlenség! Azonnal vissza kell hozni! Hiszen, láthatjátok, elvtársak... virágzik...

Kitárt karokkal indul a gyapotcserjék felé, melyekről fellibbenek a csoportosan ejtőző káposztalepkék, amiket virágoknak nézett...

Kukoricatövekben botladozva fut utánuk, s a többiek, Nagy Adorján igazgató, Gyurka, a kitüntetett főagronómus, Fogoly elvtárs, az éppen párttitkár asztalos, Buckó bácsi, az übelnök, a megye, a járás, a község, a szomszédos gazdaságok meghívott képviselői, a pesti színésznő, meg a névtelen civil kocogva futnak utána. Porolva homályosul a nyomuk, s dobbantásaik alatt engedelmesen lapul a jólmunkált rózsási humusz...

Az anyaföld, a legyőzhetetlen, aki mindenkit elbír a hátán...

1964-82.

Megjelent: Forrás. 1982. szeptember. p.6-31.